

A photograph of a person in a black leather jacket, red scarf, and black face mask crouching on a paved surface at night. They are lighting a white candle. In the foreground, many other lit candles are arranged in rows. A red banner with a black and white portrait and text is on the ground. Other people are visible in the background, some also lighting candles.

FORUMCIV.

VEM VÄRNAR DEMOKRATIN?

Global demokratiutveckling
och svenskt demokratibistånd

Författare: Mats Wingborg & Agneta Gunnarsson, Context

Redaktör: Karin Gregow, ForumCiv

Layout: Peter Lundvik, Fasonera

Tryck: Molind AB

Publicerad: 2022

ISBN: 978-91-984821-6-4

Omslagsbild: Demonstranter tänder ljus under manifestation
mot det ökande våldet i Colombia 2021. Foto: Sebastian
Delgado C/Shutterstock.com.

Denna rapport har producerats med ekonomiskt stöd från Sida.
Sida har inte deltagit i framtagandet av rapporten, och tar inget
ansvar för innehållet i rapporten eller de åsikter som uttrycks här.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Demokratin trängs tillbaka	6
Krympande utrymme för det civila samhället	14
Covid-19 - hårt slag mot demokratin	20
Sveriges demokratibistånd	23
Demokratisatsningen	32
Demokrati - ett ömsesidigt lärande	38
Civilsamhället verkar för demokrati	40
Slutsatser och rekommendationer	42
Så här tycker partierna om demokratibiståndet	44
Förkortningar	48
Intervjuade personer	48
Referenser	49

Black Lives Matter demonstration i USA 2021.
Foto: Colin Lloyd/Unsplash.com.

Inledning

Demokratin fortsätter sin snart 30-åriga kräftgång i hela världen och det civila samhället är under attack. Backlashen berör många länder, och också tungviktare på världsscenen som USA under Donald Trump, Brasilien och Indien har rört sig i auktoritär riktning. Även länder i Europa, som Polen och Ungern, bidrar till den negativa trenden. Rysslands tunga fall till boten på alla demokratiindex behöver inte ens nämnas.

Det svenska utvecklingssamarbetet handlar mer och mer om demokrati. Nästan en fjärdedel av Sidas utbetalningar går till området Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Av dessa dryga sex miljarder kronor går i sin tur 40 procent till insatser för att stärka det civila samhället.

Denna rapport inleds med en redogörelse för några av de vanligaste definitionerna av demokrati som organisationer och akademiska institut använder. De är tämligen eniga om demokratins baskriterier: val med allmän och lika rösträtt, att valen avser ledande befattningar samt yttrande-, mötes- och organisationsfrihet. Däremot råder oenighet om vilka ytterligare kriterier som bör vara uppfyllda i en demokrati.

Efter detta följer ett avsnitt om det krympande utrymmet för det civila samhället. Pandemin blev ytterligare en prövning, framför allt för människorna i de fattigaste länderna. Makthavare som inte vill ha ett starkt civilt samhälle kunde använda covid-19 som ett redskap för förbud och påbud av olika slag. En del av facit efter pandemin är cirka 120 miljoner fler extremt fattiga människor i världen än vad som annars skulle varit fallet.

Kvinnor har varit och är, som alltid, utsatta. Hundratal miljoner barn har varit utestängda från sina skolor. Bland de människor som kämpar för mänskliga rättig-

heter och för speciella gruppers rättigheter är de som arbetar för att skydda miljön extra utsatta. De tillhör ofta olika urfolk som ser sitt sätt att leva och rätten till sin mark hotas av olika exploateringsprojekt i regi av stat eller privata företag.

Det svenska demokratibiståndet är brett, både vad gäller innehåll och geografisk spridning. Det omfattar allt från påverkan om rättighetsperspektivet eller civilsamhällets betydelse på internationell nivå till kvinnors deltagande i Guatemala eller mediers sätt att skildra etniska konflikter i Etiopien. Om ett land utvecklas i auktoritär riktning kan Sida styra om biståndet. Istället för att exempelvis gå till statliga myndigheter dirigeras biståndet om till medier, utbildningar om hur civilsamhällesorganisationer kan skydda sig mot digitala och fysiska övergrepp med mera.

Med den särskilda Demokratisatsningen ville regeringen stå upp för demokratiska principer. Liksom den feministiska utrikespolitiken ska demokrati spänna över utrikesdepartementets (UD) alla verksamhetsområden. Hittills har bland annat ett hundratal möten, så kallade Democracy Talks, ägt rum, framför allt på ambassader runt om i världen. Vid dessa möten har demokratifrågor belysts ur olika synvinklar. Sida har fått instruktioner om en ”demokratifrämjande ansats i allt”. Men den vedertagna uppdelningen inom biståndet mellan demokratier, lika med givare, och mottagarländer, där demokratin är bräcklig, ifrågasätts. Numera handlar det om ett ömsesidigt lärande för att hantera gemensamma utmaningar.

En del av ett sådant ömsesidigt lärande skulle kunna vara att lära av goda exempel. Inte minst handlar det om när rörelser och organisationer inom det civila samhället går i bräsch för att utvidga demokratin.

Demokratin trängs tillbaka

Hur mäter man demokrati?

Uttrycket demokrati kommer från grekiskan. Demos betyder folket och kratein styra, härska. Demokrati innebär med andra ord att folket härskar. Det är möjligt att tänka sig olika politiska och organisatoriska lösningar som innebär att folket styr, men sedan början av 1900-talet har uttrycket demokrati fått en mer specificerad betydelse i den allmänna debatten, nämligen att demokrati innebär flerpartisystem och allmänna politiska val.

För att ett demokratiskt system med fria val ska fungera krävs dock en del ytterligare saker, som att de som ska rösta fritt kan diskutera och få information om olika politiska förslag, att valet inte är manipulerat, att de som valts har ett rejält inflytande över den faktiska po-

litiken. Ett annat sätt att uttrycka detta är att det finns en skillnad mellan demokratins "baskriterier" och dess "idealkriterier". Många har tidigare gjort denna uppdelning och det råder också ganska stor enighet om vad baskriterierna bör innehålla:

- Förekomsten av öppna och rättvisa val med allmän och lika rösträtt.
- Att dessa val är "effektiva" i bemärkelsen att de avser landets ledande befattningar, och att dessa i sin tur har kontroll över landets territorium.
- Att ett antal rättigheter upprätthålls även mellan valen, i synnerhet åsiktsfrihet (vilket inkluderar yttrande- och pressfrihet), organisations- och mötesfrihet.¹

Demonstranter i Washington, USA 1963. Foto: Marion S. Trikosko/Unsplash.com.

Polisen bevakar en demonstration 8 mars i Bogotá, Colombia. Foto: Juliana Malagón/ForumCiv.

“Ideal demokrati”

Utöver dessa baskriterier finns ytterligare kriterier som bör vara uppfyllda för att en ”ideal demokrati” ska existera. De råder stor enighet om demokratins baskriterier (se ovan). Däremot är statsvetare oense om vad som ska vara uppfyllt för att ideal demokrati ska råda. I den samhällsvetenskapliga litteraturen finns bland annat följande synsätt på vad som menas med en ideal demokrati:

- Liberal demokrati som betonar individuella fri- och rättigheter.
- Majoritetsdemokrati som betonar att majoritetens rätt inte får inskränkas.
- Konsensusdemokrati där det är centralt att alla grupper i samhället syns och hörs.
- Deltagandedemokrati där ett centralt mål är maximalt folkligt deltagande.
- Deliberativ demokrati där ett centralt mål är ett rationellt åsiktsutbyte.
- Egalitär demokrati som betonar allas likvärdiga möjligheter, som exempelvis likvärdig utbildning.

Dessa olika uttolkningar av ideal demokrati står bara delvis i motsättning till varandra. Framför allt handlar de om olika inriktningar angående vilka egenskaper i ett samhälle som är särskilt viktiga för att en ideal demokrati ska råda. För den som ska mäta graden av demokrati finns flera problem. Vilka kriterier ska användas? Hur ska uppgifter om tillståndet i olika länder samlas in? Hur ska ett sammanfattande mått utformas? Här konstaterar vi endast att det råder en vetenskaplig debatt om dessa frågor och att det idag existerar olika sätt att mäta demokrati.

Oenigheten om vilka ytterligare kriterier som bör vara uppfyllda för att ideal demokrati ska råda avspeglar sig också i olika institutioners försök att mäta demokratiutveckling och graden av demokrati i olika länder. Här följer en kort översikt.²

V-Dem institutet

V-Dem institutet (Varieties of Democracy) vid Göteborgs universitet³ mäter den demokratiska utvecklingen. För att göra det använder sig V-Dem av fyra centrala begrepp. Slutna autokratier är stater där det inte förekommer några politiska val (som militärdiktaturer, enväldiga monarkier och partidiktaturer). Elektoral autokratier är stater där det förekommer politiska val, men där valen inte är på "riktigt" (de kan vara manipulerade eller oppositionspartier kan vara förbjudna att verka fritt). Elektoral demokratier, där det genomförs rättvisa politiska val, men där det finns inskränkningar av yttrande-, medie- och organisationsfriheten. Liberala demokratier, där rättvisa val genomförs och där det råder yttrande-, medie- och organisationsfrihet.

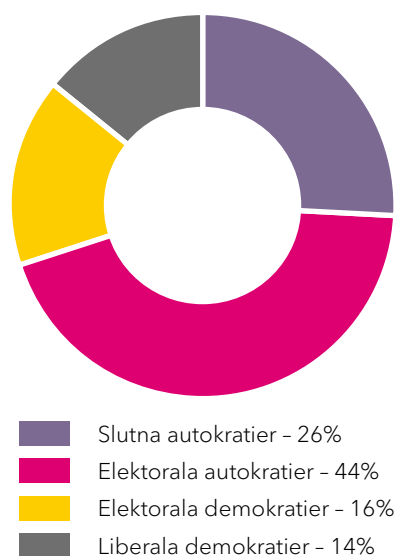
V-Dem använder dessa fyra begrepp för att beskriva läget för demokratin i världen och hur den utvecklingen ser ut. V-Dems två senaste rapporter *Autocratization Turns Viral* (2021) och *Autocratization Changing Nature* (2022)⁴ visar att demokratin har trängts tillbaka under de senaste decennierna. Världen är fortfarande mer demokratisk än den var 1970 och 1980, men mindre demokratisk än vad den var för 10 eller 20 år sedan.

Elektoral autokratier är för närvarande den vanligaste styrelseformen i världen. Ett stort bakslag är att Indien, med nästan 1,4 miljarder invånare, omvandlats till en elektoral demokrati under den senaste tioårsperioden. Andra stater som rört sig i riktning mot autokratisering är bland annat Brasilien, Turkiet och Polen. Antalet slutna autokratier ökade från 25 till 30 länder mellan 2020 och 2021. Totalt lever nu 70 procent av världens befolkning i länder med slutna eller elektoral autokratier. Vidare lever 16 procent av världens befolkning i elektoral demokratier. Endast 14 procent av världens befolkning lever i länder som uppfyller kriterierna för liberal demokrati.

Autokratisering följer ett återkommande mönster. I ett första skede införs restriktioner och kontroll av oberoende media, den akademiska friheten inskränks och

utrymmet för det civila samhället stryps. I nästa skede misskrediteras och förföljs den partipolitiska oppositionen. Det sker bland annat genom att regeringen sprider falsk information. Därefter sker inskränkningar i odemokratisk riktning av konstitutionen och valsystemet. Då attackeras valapparaten och andra centrala institutioner som upprätthåller demokratin. Flera länder följer detta mönster, däribland Indien, Polen, Ungern, Turkiet och Brasilien.⁵ Inskränkningar av det civila samhället har i särskilt hög grad bidragit till att försvaga demokratin i det inledande skedet. Under de senaste tio åren har utrymmet för det civila samhället försvagats i 50 länder.⁶

ANDEL AV VÄRLDENS BEFOLKNING
UNDER OLIKA STYRELSESKICK ENLIGT V-DEM

Källa: V-dem, *Autocratization Changing Nature*, 2022.

Freedom House

Freedom House⁷ är en obunden organisation med bas i USA. Den mäter regelbundet den demokratiska utvecklingen i världens länder. För att liberal demokrati ska råda ska fria och rättvisa val genomföras, men det ska också råda yttrande-, press- och organisationsfrihet samt individuella fri- och rättigheter. Den senaste rapporten, *Freedom in the World 2022*⁸ visar att en-

Vallokal i presidentvalet i Kenya 2022. Foto: Simon Libz/Shutterstock.com.

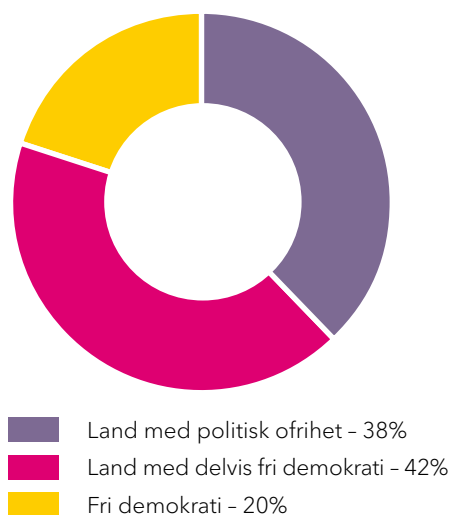
dast 20 procent av världens befolkning lever i en fri demokrati (med rättvisa val, organisations- och yttrandefrihet), medan 42 procent lever i ett land med delvis fri demokrati och 38 procent i ett land med politisk ofrihet (inga val eller kraftiga inskränkningar av valsystemet samt inskränkningar av organisations- och yttrandefrihet).

Antalet stater där demokratin försvagas har under de senaste 16 åren varit fler än antalet länder där demokratin stärkts. Vi får gå tillbaka till 2005 för att hitta ett år då antalet länder där demokratin stärktes var fler än antalet länder där demokratin försvagades. Under det senaste året har demokratin försvagats i 60 länder medan den endast har stärkts i 25 länder.

The Economist

Sedan 2006 genomför tidningen The Economist en mätning av länders demokrati. Det mått som man använder kallas för Economist Intelligence Unit (EIU).⁹

ANDEL AV VÄRLDENS BEFOLKNING UNDER OLIKA STYRELSESKICK ENLIGT FREEDOM HOUSE

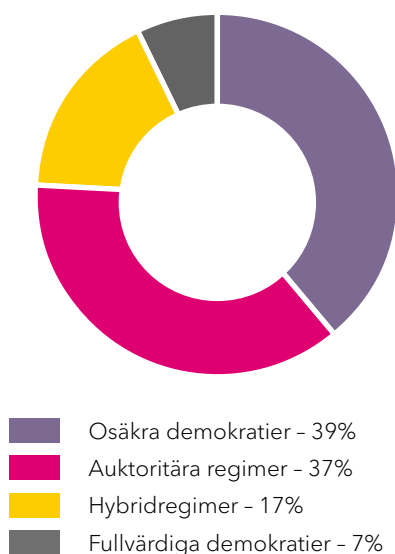

Källa: Freedom House, Freedom in the World 2022.

Måttet är en sammanvägning av fem kriterier där bas-kriterier för demokrati kombineras med kriterier som mäter politiskt deltagande, demokratisk kultur och individuella mänskliga och civila rättigheter. Den senaste rapporten Democracy Index 2021 – The China challenge¹⁰ visar en drastisk försvagning av demokratin. Nedgången för demokratin mellan 2020 och 2021 var den hittills största sedan indexet introducerades 2006.

En tillbakagång är vidare att endast 24 länder, med 6,4 procent av världens befolkning, numera är ”fullvärdiga demokratier”. 53 länder, med 39,3 procent av världens befolkning, karakteriseras som osäkra demokratier (med fria och rättvisa val, men med nepotism, bristande respekt för fattade beslut och lågt valdeltagande). 34 länder består av hybridregimer (politisk opposition förföljs, medie- och organisationsfriheten är inskränkt), 17,2 procent av världens befolkning lever i dessa. 59 stater utgörs av auktoritära regimer (inskränkningar av medie- och organisationsfriheten, inskränkningar i valsystemet eller inga fria val alls). I dessa lever 37,1 procent av världens befolkning.

ANDEL AV VÄRLDENS BEFOLKNING UNDER
OLIKA STYRELSESKICK ENLIGT THE ECONOMIST

Källa: The Economist, Democracy Index 2021.

Demokratis utveckling

De tre ovan nämnda mätningarna av demokrati tar alla hänsyn till det som i den här texten beskrivs som demokratis baskriterier. Utöver dessa lägger de något olika tonvikt vid ytterligare kriterier. Samtidigt är den sammantagna bilden entydig. Under flera decennier utvecklades världen i demokratisk riktning. Under 1970-talet demokratiserades bland annat Spanien och Portugal. Under 1980-talet skedde en liknande utveckling i Latinamerika. Berlinmurens fall 1989 öppnade för en demokratisering i Östeuropa och året därpå frisläpptes Nelson Mandela i Sydafrika. Vidare störtades diktatorn Suharto i Indonesien 1998 och arabiska våren drygt ett decennium senare sågs åtminstone inledningsvis som ett steg mot ökad demokrati.

Men trenden mot ökad demokrati bröts. V-Dem och liknande resultat från The Economist och Freedom House konstaterar att världen idag befinner sig på ungefär samma demokratiska nivå som 1990. Framför allt har fler länder blivit elektorala demokratier. Yttrandefriheten och pressfriheten har försvagats och utrymmet för det civila samhället krympt.

“Vi är djupt bekymrade över demokratis tillbakagång under det senaste decenniet. Den eskalerande vågen av autokratisering runt om i världen belyser behovet av nya initiativ för att försvara demokratin.”

The V-Dem Institute Team, Autocratization changing nature, 2022

Ett par tendenser är särskilt viktiga att peka på:

- Flera stora och ekonomiskt starka länder har utvecklats i auktoritär riktning. Hit hör bland annat Kina, Brasilien, Ryssland, Indien – och under Donald Trumps inflytande även USA.
- Autokratisering av länder inleds ofta med ett krympande utrymme för media, akademiker och i synnerhet för det civila samhället. I nästa skede sker inskränkningar i valsystemet. Ett försvagat utrymme för det civila samhället och en

uppluckrad yttrandefrihet är med andra ord både ett tecken på fortsatt utveckling i odemokratisk riktning och en varningssignal som borde uppmana till handling.

- Covid-19 pandemin har utnyttjats av flera länder för att försvaga demokratin, däribland i Venezuela och Kambodja. Det har bland annat skett genom att länderna använt pandemilagar för att specifikt förbjuda verksamhet organiserad av den politiska oppositionen medan verksamhet till stöd för regeringen har godkänts.

Bakåt i många länder

Mätningar från de tre institutionerna visar att under den senaste tioårsperioden har demokratin försvagats särskilt mycket i Mali, Centralafrikanska republiken, Turkiet, Tanzania, Nicaragua, Venezuela, Brasilien, Thailand, El Salvador, Benin, Burundi, Bangladesh, Filippinerna, Guinea, Haiti och Ungern. Under det se-

naste året har demokratin dessutom försvagats särskilt mycket i Myanmar, Afghanistan, Sudan, Tunisien och Slovenien. De mest diktatoriska länderna är Sydsudan, Syrien, Turkmenistan, Eritrea, Nordkorea, Ekvatorialguinea och Centralafrikanska republiken. Däremot har demokratin stärkts i Honduras, Niger, Ecuador och Elfenbenskusten.

I Afrika söder om Sahara bidrog flera militärkupper till att demokratin försvagades. Militärkupper har bland annat skett i Mali, Guinea och Burkina Faso. En annan orsak till att demokrati trängts tillbaka är Kinas växande ekonomiska inflytande. Inte sällan har företrädare i fattiga länder uppfattat Kinas snabba ekonomiska utveckling som något eftersträvänsvärt och den kinesiska modellen som ett föredöme. Det har bidragit till att understödja och stärka auktoritära tendenser även utanför Kina, däribland i Zimbabwe.

Konsultation bland urfolk i Guatemala. Foto: Asamblea Departamental de Huehuetenango.

Förstört bostadshus efter rysk flygplansattack i Kiev, Ukraina 2022. Foto: Drop of light/Shutterstock.com.

Auktoritära trender även i EU

EU har också sett en våg av länder som gått eller går i en auktoritär riktning: Ungern, Polen, Slovenien, Kroatien och Tjeckien. I Ungern har raset från att ha varit ett demokratiskt föredöme i den postkommunistiska världen till att bli en auktoritär stat varit enormt. När Viktor Orbán och hans parti Fidesz kom till makten drev de igenom ett stort antal nya lagar som sedan låg till grund för den auktoritära politiken. Det var lagar som angrep rättsväsendet och hotade pressfriheten liksom den akademiska friheten.

I Polen, under styret av partiet Lag och rättvisa, har politiska företrädare fått ett starkt inflytande över domstolsväsendet genom kontroversiell lagstiftning och det sker en ökad politisering av medielandskapet. Dessutom har hot och våld ökat mot personer som är särskilt utsatta, inte minst hbtqi-personer.

I Slovenien drev den högernationalistiska premiärministern Janez Janša landet i en mer auktoritär riktning och underminerade pressfriheten och ett oberoende rättsväsende. Men i valet i april 2022 besegrades Janez Janša av ett nybildat grönt liberalt parti och förhoppningarna är nu att landet ska slå in på en mer demokratisk väg.

Ryssland på väg mot diktatur

Ryssland under Vladimir Putin har rört sig i en allt mer auktoritär riktning och många menar att landet nu går från auktoritärt styre till en total diktatur. Makten är koncentrerad hos president Putin. Genom lojala säkerhetsstyrkor, kontroll av rättsväsendet, manipulering av val och en kontrollerad mediamiljö blir makten näst intill oinskränkt.

Den senaste tiden har en lång rad lagar införts som kraftigt inskränker press- och yttrandefriheten och som syftar till att tysta all kritik mot regimen och kriget i Ukraina. Ett exempel är förbudet att kalla kriget för ett krig. Oppositionella liksom journalister, forskare, analytiker och debattörer hotas, arresteras eller fängslas, vilket stoppar kritiska röster. Det som hörs är den ryska propagandan styrd av regimen. Den ryska oppositionen är nu mer splittrad än någonsin och de flesta oppositionella har tvingats i exil. De få som väljer att stanna i Ryssland anser att man måste kämpa för demokratin, trots att villkoren är praktiskt taget omöjliga.

Demonstration på internationella kvinnodagen 8 mars i Colombia.
Foto: Juliana Malagón/ForumCiv.

Krympande utrymme för det civila samhället

Civilsamhället under hot

Det civila samhället är en oersättlig del av en livaktig och fungerande demokrati. Men samtidigt som demokratin trängs tillbaka, vilket beskrivits i föregående kapitel, krymper också utrymmet för civilsamhället. Organisationer utsätts för attacker och restriktioner av olika slag, både från statliga och icke-statliga aktörer. Enligt CIVICUS, en global allians för det civila samhället med huvudkontor i Johannesburg, lever nästan nio av tio människor i stater med betydande restriktioner avseende civila rättigheter.¹¹

CIVICUS Monitor är ett online-verktyg som kategoriserar världens länder efter grad av frihet för det civila samhället, främst avseende yttrande-, mötes- och organisationsfrihet. De länder som har störst frihet betecknas som ”öppna” medan de som inte erbjuder någon frihet alls för civila samhällets organisationer är ”stängda”.

En rad länder har nedgraderats mellan år 2020 och 2021. Inte minst i Europa, där det största antalet öppna länder finns, men där det också sker försämringar

Kvinnor demonstrerar den 8 mars i Kambodja. Foto: LICADHO, Kambodja.

Ljusmanifestation mot våldet mot journalister i Mexiko 2022. Foto: Julio Ortega/Shutterstock.com.

år för år. Nedgraderingar från olika nivåer har skett i Belarus, Belgien, Tjeckien och Polen. Det har även skett försämringar i Afrika där bland andra Sydafrika, Botswana, Mali och Mocambique har nedgraderats. Några av världens mest folkrika länder, Kina, Indien och Brasilien, har också infört begränsningar av olika slag. Det enda landet som blev uppgraderat 2021 var Mongoliet.¹²

Nästan två miljarder människor lever i länder som klassas som 'stängda', där myndigheterna rutinmässigt kan fängsla, skada och döda människor som utkräver sina grundläggande rättigheter. Kina, Saudiarabien, Turkmenistan och 21 andra länder hamnar i denna kategori, med Nicaragua och Belarus som nedgraderats hit under 2021. Mellanöstern och Nordafrika fortsätter vara den region med den sämsta uppfyllelsen av medborgerliga rättigheter.

Trots den dystra bilden lyfter CIVICUS fram det civila samhällets motståndskraft. Regimer har inte lyckats

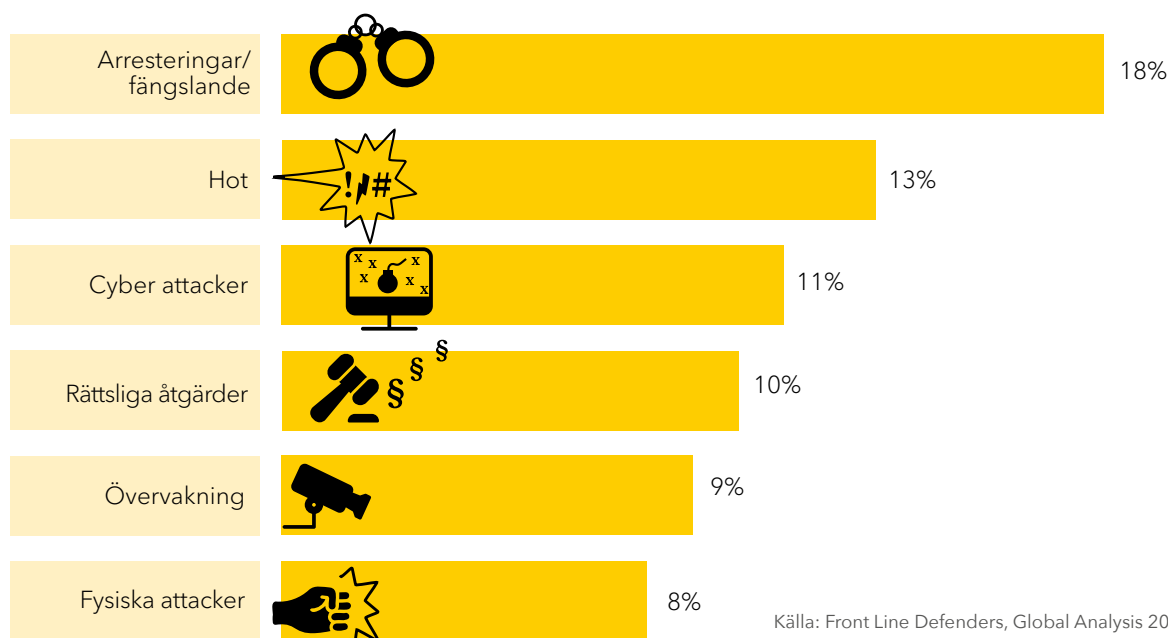
tysta alternativa röster eller begränsa civilsamhällets aktiviteter. Trots ökande hot och restriktioner har civilsamhällets aktörer hittat vägar att höja sina röster och kräva sina rättigheter.

Varför ökar hoten?

Det krympande utrymmet för civilsamhället började märkas några år in på 2000-talet. Det avspeglade en global tillbakagång för demokratin som styrelseform. Inte minst i Ryssland blev maktutövningen alltmer auktoritär. Men det minskade utrymmet var även en följd av det så kallade kriget mot terrorismen och den övervakning och kontroll av det civila samhället som hotet från terrorism ansågs motivera.¹³

Numera handlar förklaringsmodellerna ofta om globalisering och nyliberal politik, som har lett till ökade klassklyftor och till att staters oberoende har försvagats. Detta har i sin tur ansetts kunna förklara nationalism, högerpopulism och en utveckling i auktoritär riktning.

DE VANLIGASTE KRÄNKNINGARNA MOT MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE (FÖRUTOM MORD)

Källa: Front Line Defenders, Global Analysis 2021.

“Rädda människor är ofta benägna att byta bort sin frihet mot säkerhet.”

Anne Applebaum, amerikansk journalist och författare ¹⁴

Men människor behöver inte bara bröd. Nobelpristagaren Svetlana Aleksijevitj från Belarus har beskrivit den känsla av förlorad mening som kommunismen lämnade efter sig hos delar av befolkningen. I andra länder har fackföreningsrörelser och andra institutioner, som gav människor samhörighet, blivit svagare.

Vanliga åtgärder från regeringar som vill försvaga det civila samhället är krav på omfattande registrering och rapportering, lagar som lägger hinder i vägen för organisationernas arbete på olika sätt och begränsningar när det gäller att ta emot finansiering från utlandet. Information, främst falsk sådan, används också; förtalskampanjer, spridande av lögner i sociala medier och trakasserier av olika slag är vanliga sätt att försöka komma åt individer, grupper eller organisationer i

civilsamhället. På listan över tänkbara åtgärder finns även mer brutala sådana, som attacker, hot och mord, vilket har drabbat många människoräts- och miljöförsvarare.

För några år sedan ville politiska ledare och andra beslutsfattare undvika våld, bland annat för att åtgärderna då hade lättare att ”gå under radarn” och därmed undgå att dra till sig uppmärksamhet, särskilt internationell sådan. På senare år verkar dock betydelsen av detta ha minskat. Kanske har autokraterna vid det här laget blivit så många att de inte längre anser sig behöva ta hänsyn till vad omgivningen tycker. Auktoritära ledare verkar också bry sig mindre om vilken skada de åstadkommer. Om så krävs, är de beredda att störta sitt land i katastrof för att skydda sig själva. Venezuela är ett exempel; presidenten klamrar sig fast vid makten trots att landet i princip har upphört att fungera. Ett annat exempel är Myanmar, där människor som går ut på gatorna för att protestera möts av militärens kulor.¹⁵

Särskilt utsatta grupper

Inskränkningar av det demokratiska utrymmet drabbar ofta samma grupper oavsett land eller världsdel - även om det också finns skillnader.

Kvinnor är alltid utsatta för risker om de organiserar sig och kräver sina rättigheter. Till hot och trakasserier av samma slag som drabbar män kommer genusrelaterat våld, ryktesspridning och smutskastning. Organisationer som arbetar för kvinnors rättigheter har dessutom ofta sämre möjligheter till finansiering än andra i det civila samhället.¹⁶ En stark feministisk rörelse är den enskilt viktigaste faktorn för att stärka kvinnors rättigheter. Därför innebär de ökande hoten mot kvinnorättsförsvare och aktivister även ett generellt hot mot kvinnors rättigheter och jämställdhet.

Hbtqi-aktivister blir ofta attackerade, fysiskt eller verbalt eller både och, på grund av sin sexuella läggning

eller könsidentitet när de organiserar sig för att kräva sina mänskliga rättigheter. Det finns uppgifter om att det sexuella våldet mot hbtqi-aktivister har ökat under pandemin. Dessa har också anklagats för att sprida och orsaka covid-19.¹⁷

Organisationer och individer i religions- och övertygelsegemenskaper utsätts i ökande utsträckning av restriktioner och/eller våld, både från statliga och icke-statliga aktörer, enligt en undersökning från Pew Research Center.¹⁸ Omfattande restriktioner finns i 40 procent av 198 länder. Länderna med störst restriktioner finns i Mellanöstern och Nordafrika. Fackligt aktiva är en utsatt grupp i många länder. Enligt världsfacket ITUC:s rättighetsindex ökade antalet länder där arbetstagare utsätts för våld från 36 till 51 mellan 2015 och 2020.¹⁹

Klimatstrejk i samband med Stockholm+50 konferensen i juni 2022. Foto: Karin Kristensson/ForumCiv.

Människorätts- och miljöförsvare hårt drabbade

Allra mest utsatta förefaller dock de personer som arbetar för att skydda miljön och värna om de mänskliga rättigheterna vara. Det är vanligt att de tillhör olika urfolk som ser sitt sätt att leva och rätten till sin mark hotas av olika utvinnings- och exploateringsprojekt. Ofta har de både staten och stora, privata företag mot sig. Staten ser gärna en modernisering i form av exempelvis kraftverk som ska ge elektricitet eller storskalig odling av nya grödor, och företagen räknar på vinstmöjligheterna. Korruption finns för det mesta med i bilden någonstans i dessa stora projekt. Organisationer och aktivister som försvarar mänskliga rättigheter och miljö blir störande hinder på vägen. Utvinning av naturresurser, bland annat gruvarbete, är en sektor med hög risk för kränkningar av mänskliga rättigheter liksom hot och våld mot de som försvarar sina rättigheter.

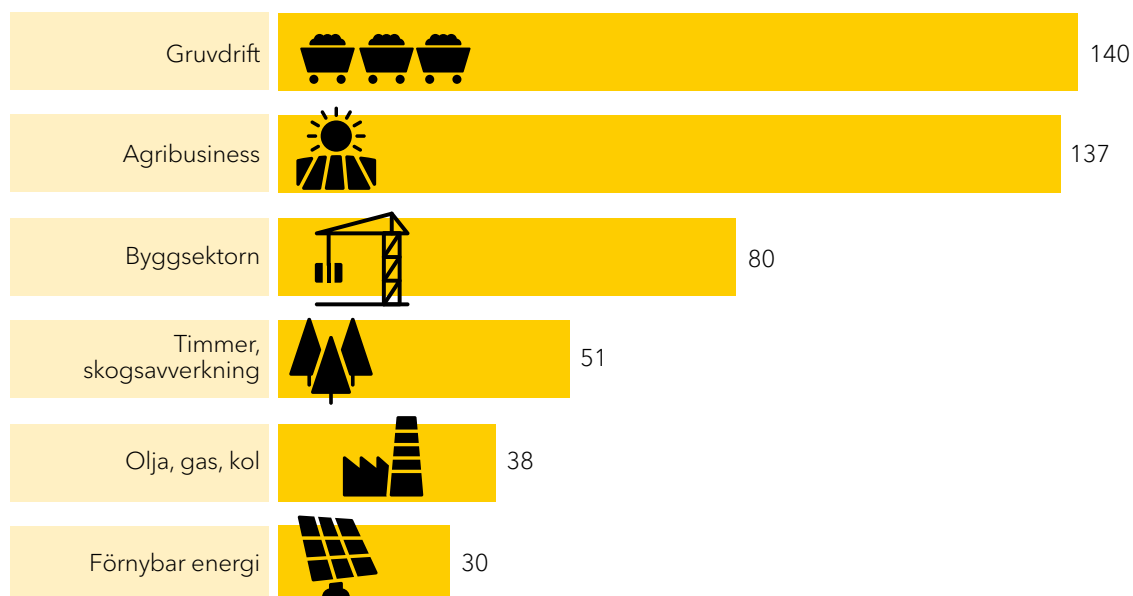
Organisationen Front Line Defenders för statistik över mördade förkämpar för mänskliga rättigheter.

För 2021 redovisar Front Line Defenders 358 mord på människorätts- och miljöförsvare, vilket är 27 fler än året innan. Av dem som mördades hade 60 procent kopplingar till markrättigheter, miljö och/eller urfolks rättigheter. Det största antalet mord (138) ägde rum i Colombia, vilket är långt fler än i andra drabbade länder. I Mexiko var antalet 42, i Brasilien 27, i Indien 23 och i Afghanistan 19.²⁰

Liknande statistik finns även i FN:s omfattande uppföljning av de globala hållbarhetsmålen (mål 16, indikator 10.1). Enligt FN:s uppföljning dödades då 357 aktivister för mänskliga rättigheter, vilket också inkluderar journalister och fackligt aktiva.²¹

Med anledning av den oroväckande situationen för miljörättsförespråkare ordnade Sverige tillsammans med FN:s kontor för de mänskliga rättigheterna ett digitalt i högnivåmöte i anslutning till Rådet för Mänskliga Rättigheters möte i mars 2022 (se sid 31).

SEKTORER MED FLEST ATTACKER MOT MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE MED KOPPLINGAR TILL FÖRETAGS VERKSAMHET, 2020

Källa: Business & Human Rights Resource Centre.

Kvinna som är beroende av floden
för sin försörjning i Kambodja.
Foto: Rawpixel.com/Shutterstock.com.

Covid-19 – hårt slag mot demokratin

Auktoritära ledare utnyttjade pandemin

Covid-19 pandemin dök upp, plötsligt och oväntat, och blev ytterligare en begränsande faktor för det civila samhället. För makthavare som inte vill ha ett starkt civilt samhälle och en livaktig demokrati kunde covid-19 användas som ett redskap för förbud och påbud av olika slag. När sådana avsikter inte fanns blev pandemin ändå ett hinder genom de begränsningar av mötesfriheten och andra åtgärder som gjordes för att förhindra spridning av den dödliga smittan.

CIVICUS' omfattande årsrapport har kommit ut i tio år vid det här laget. I förordet till rapporten för 2021 konstaterar Lysa John, generalsekreterare för CIVICUS, att detta år inte liknar något annat.

“Pandemin visade hur långt vi har kvar för att bygga en värld som fungerar för alla, där allas rättigheter och behov tillgodoses och allas röster hörs.”

Lysa John, generalsekreterare, CIVICUS ²²

Årsrapporten noterar att covid-19 var ett stresstest för de politiska institutionerna - och i de flesta fall höll dessa inte måttet. Hälso- och sjukvården räckte inte till, de sociala trygghetssystemen var otillräckliga och ekonomin arbetade inte för folkflertalet. Land efter land införde toppstyrda kommando- och kontrollåtgärder som visade liten tilltro till människornas förnuft. Instinktivt agerade politiska makthavare som om

pandemin var ett hot mot deras makt, stater införde undantagslagar och åtminstone några använde pandemin som ett svepskäl för att begränsa medborgarnas rättigheter.²³

V-Dem menar att pandemin använts för att underminera demokratin i bland annat Sri Lanka, El Salvador, Venezuela, Turkiet, Serbien och Uganda.²⁴

Restriktiva åtgärder i många länder

International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) är en organisation med kontor ett stenkast från Vita Huset i Washington, som arbetar för att främja det civila samhället på internationell, regional och lokal nivå. Det kan handla om allt från samarbete med FN till utbildning av lokala gräsrotsorganisationer. När pandemin började inledde ICNL en kartläggning av staters åtgärder med koppling till yttrande-, mötes- och organisationsfriheten. I mars 2022 redovisade kartläggningen bland annat följande restriktioner²⁵:

- 112 länder har antagit någon form av undantagslagar eller bestämmelser om nationellt nödläge.
- 62 länder har vidtagit åtgärder som påverkar yttrandefriheten.
- 156 länder har infört regler som påverkar rätten till fredliga möten och sammanslutningar.

International IDEA kompletterade med denna information: Ett 30-tal länder i Afrika begränsade yttrandefriheten genom att kriminalisera ”desinformation” om covid-19 och/eller anta lagar som inskränkte friheten på internet.²⁶

Sjukvårdare besöker invånare i ett slumkvarter i Mumbai, Indien under covid-19 pandemin. Foto: Manoj Paateel/Shutterstock.com.

Både demokratier, som Filipinerna och Sri Lanka, och auktoritära länder, som Kina och Kambodja, i Asien inskränkte yttrandefriheten. Människor arresterades, polisen använde överdrivet våld och brottsmisstankar framfördes, även mot personer som endast uttryckt någon form av kritik mot hanteringen av pandemin.

I samtliga länder i Asien infördes även begränsningar av rörelsefriheten, från total nedstängning till mindre begränsningar, exempelvis avseende antalet personer man fick träffa samtidigt.²⁷ I många länder i Latinamerika begränsades rörelsefriheten av totala nedstängningar, framför allt i början av pandemin. Även två tredjedelar av de europeiska länderna inskränkte mötes- och rörelsefriheten. Svåra avgränsningar uppstod eftersom även andra rättigheter, som rätten att gå i skolan och möjligheten att arbeta, berördes.

En lång rad länder hade val under 2020, men flera av dem begränsades av restriktioner av något slag och/eller använde pandemin som ursäkt för åtgärder som inte hade något att göra med viruset.²⁸ "Ceremonier utan substans", kallar CIVICUS dessa val.

Några exempel:

- Offentliga möten var förbjudna under valkampanjerna i både Tanzania och Uganda.
- Valprocesserna i Belarus och Kyrgyzstan erbjöd inte något reellt val.
- Militären blandade sig i genomförandet av valen i Egypten, Sudan och Zimbabwe.

Men det fanns också exempel som hade åtminstone någon aspekt som pekade mot demokratiska val:

- I Bolivia blev valen uppskjutna flera gånger, men ledde till slut till ett oomstritt skifte på presidentposten.
- I Malawi sammanföll ett omdiskuterat presidentval med planer på nedstängning. Gatuförsäljare protesterade: "Vi dör hellre av corona än av hunger". Valet gjordes om, en ny president blev vald och nedstängningen ställdes in.²⁹
- I Gambia kunde, med hjälp från den regionala organisationen ECOWAS, en president som klamrat sig fast vid makten i två decennier ersättas av valsegraren.

Hot mot demokratin

Redan före pandemin stod det klart att det skulle bli svårt att uppfylla de globala hållbarhetsmålen. Covid-19 innebar ytterligare bakslag i detta avseende. Till exempel ökade den extrema fattigdomen i världen med omkring 120 miljoner människor år 2020, enligt FN:s senaste årsrapport om de globala hållbarhetsmålen.³⁰

Detta innebär att cirka 750 miljoner människor eller 9,5 procent av jordens befolkning måste klara sig på 1,9 USD per dag eller mindre. De framsteg som gjorts sedan lång tid är utraderade och FN räknar med att återhämtningen kommer att ta tid. År 2030 beräknas andelen extremt fattiga vara 600 miljoner, vilket innebär att det globala utvecklingsmålet inte uppnås.

Ett skäl till den stora ökningen av fattigdomen var de nedstängningar (lock-downs) som många låg- och medelinkomstländer gjorde - enligt samma modell som den som tillämpades i rika länder. Men i stater utan a-kassa och sociala trygghetssystem innebär detta en katastrof för människor som exempelvis försörjer sig som gatuförsäljare eller städskor.

Som vanligt drabbas kvinnor värst, visar siffror som tagits fram av UN Women och UNDP. På hundra män i åldern 25 - 34 år som lever i extrem fattigdom, det vill säga måste klara sig på 1,9 USD per dag, går det 118 kvinnor. Kvinnor bär den tunga bördan av covid-19, noterade en av UNDP:s högsta chefer i samband med att UNDP och UN Women publicerade en rapport om effekterna av pandemin.³¹

“Kvinnor bär den tunga bördan av covid-19 eftersom det är mera sannolikt att de förlorar jobbet och mindre sannolikt att de täcks av socialförsäkringar.”

UNDP, 2020

ILO hävdar att 70 procent av världens hushållsarbete har förlorat sina jobb som ett resultat av covid-19. Samstämmiga uppgifter från olika delar av världen säger också att våldet mot kvinnor har ökat. En orsak är minskade inkomster och den stress som detta leder till. Nedstängningarna gör också att familjer är instängda på små ytor med allt vad det innebär av irritation och frustration.

Enligt en rapport från Save the Children drabbas flickor på flera sätt. Två av tre av de flickor som intervjuats för rapporten uppger att de utför mer hushållsarbete än tidigare.³² Våldet ökar när familjer tvingas leva tätt inpå varandra och inte har vare sig arbete eller skola att gå till. Barnarbete, barnäktenskap och sexuellt utnyttjande online är andra konsekvenser av nedstängningarna. I förlängningen finns även risken för undernäring; skollunchen är en livlina för många. Skolgången bidrar också med psykosocialt stöd, skydd och säkerhet.

Redan i augusti 2020 uppmanade FN:s generalsekreterare António Guterres världens stater att öppna skolorna. Men i många länder dröjde öppnandet. Ugandas skolor var stängda i 22 månader, vilket är den längsta pandemirelaterade skolstängningen i världen. Skolorna öppnade åter först i januari 2022.

Men många, både lärare och elever, kommer aldrig tillbaka till skolan. Lärare har hittat andra arbeten, elevers föräldrar har inte råd, flickor har blivit gravida och så vidare. Enligt Världsbanken riskerar 24 miljoner barn i världen att aldrig återvända till skolorna på grund av covid-19.³³

Dessa konsekvenser utgör också, ibland direkt, ibland först på sikt, hot mot demokratin. Människor som inte vet om de har mat för dagen eller pengar till skolvavgiften är mindre benägna att gå och rösta. Populistiska slagord går främst hem bland människor som är rädda för att förlora det lilla de har. Myndigheter som fungerar dåligt urholkar förtroendet för staten.

Sveriges demokratibistånd

Sidas största verksamhetsområde

Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer är det största verksamhetsområdet för Sida. Under 2021 betalade Sida ut 6,2 miljarder kronor, cirka 23 procent av de totala utbetalningarna, till insatser inom detta område.³⁴ Sverige har länge varit en av de största givarna av demokratibistånd inom OECD:s biståndskommitté DAC.

I årsredovisningen för 2021 rapporterar Sida att demokratiutvecklingen i de drygt 30 länder där Sverige bedriver bilateralt utvecklingssamarbete generellt har varit negativ under den senaste dryga tioårsperioden.

För området mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer innehåller Sidas årsredovisning för 2021 fem målkategorier:

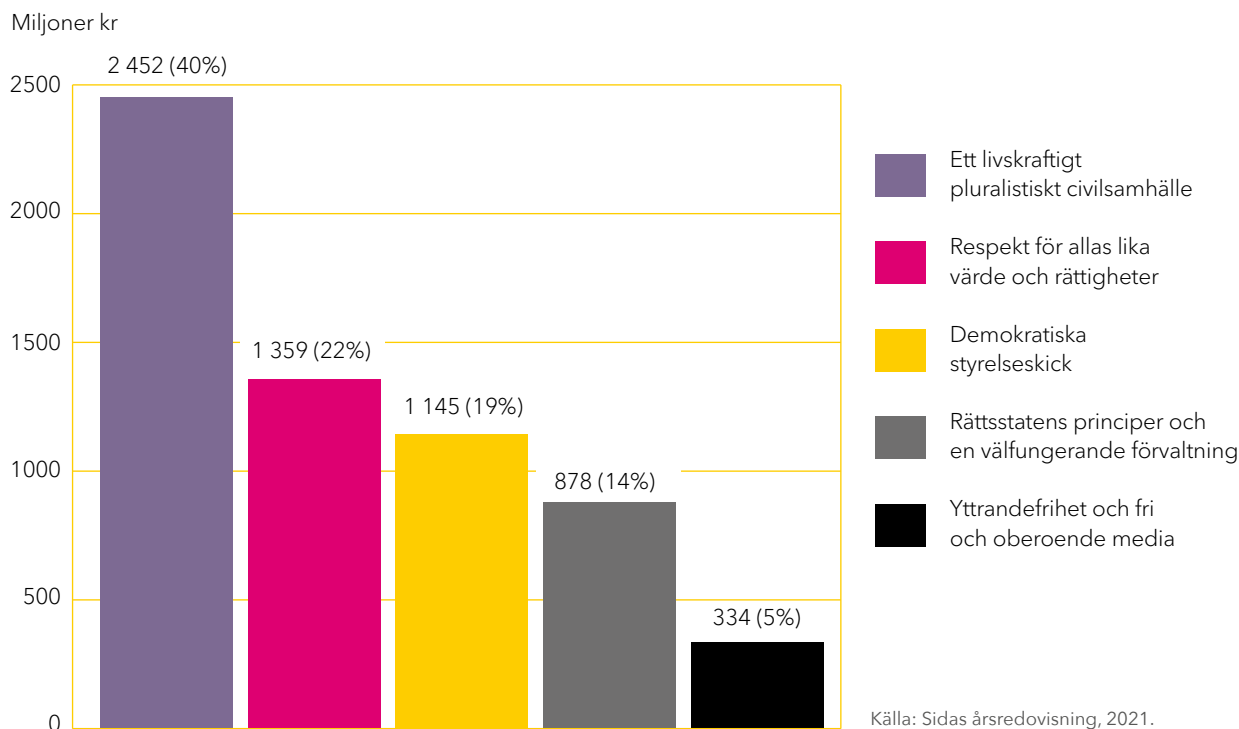
- Demokratiska styrelseskick
- Ett livskraftigt och pluralistiskt civilsamhälle
- Rättsstatens principer och en fungerande förvaltning
- Yttrandefrihet och fria medier
- Respekt för allas lika värde och rättigheter

De senaste åren har den i särklass största andelen medel inom detta område gått till insatser för att stärka civilsamhället. År 2021 betalades 2,5 miljarder kronor

Kvinnor demonstrerar för aborträtten i USA 2022. Foto: Maverick Photo/Shutterstock.com.

SIDAS UTBETALADE MEDEL PER STRATEGIMÅLSKATEGORI 2021

(40 procent av Sidas medel för verksamhetsområdet) ut till insatser med rubriken ”Ett livskraftigt och pluralistiskt civilt samhälle”. Stödet till ”Respekt för allas lika värde och rättigheter”, uppgick till 22 procent av utbetalningarna och det tredje största området, ”Demokratiska styrelseskick”, utgjorde 19 procent.³⁵

Strategin för Sveriges utvecklingssamarbete avseende arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer gäller för 2018-2022. Det övergripande målet är att ”bidra till fria, trygga, rättvisa och inkluderande demokratiska samhällen där allas lika rättigheter främjas, skyddas och respekteras.”³⁶

Strategin omfattar även Folke Bernadotteakademin som har målet ”ökat demokratiskt deltagande och inflytande, inklusive i valprocesser, samt stärkta möjligheter för civilsamhälle och demokratiska politiska partier att engagera sig däri.”

Långsiktiga engagemang

I strategin konstateras att för många länder utgör demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer inte längre självklara mål. Det demokratiska utrymmet krymper alltmer och människors friheter och rättigheter inskränks. För att motverka detta behövs långsiktigt engagemang, flexibilitet och kreativitet.

Att insatserna ofta handlar om just långsiktiga engagemang blir tydligt vid en jämförelse av årsredovisningar från olika år, till exempel den för 2021 med 2020. Med få undantag återkommer samma projekt med ganska små förändringar i båda årsredovisningarna.

Bland alla de aktiviteter och prioriteringar som räknas upp i strategin finns några som inte haft så stort utrymme hittills, som ungas engagemang, digitalisering och mänskliga rättigheter i arbetslivet. Det sistnämnda är, enligt Sida, en stark prioritering från regeringen.

För att skapa förutsättningar för produktiv sysselsättning och anständiga arbetsvillkor samarbetar Sida med en rad aktörer; stat, näringsliv, FN och det civila samhället. Insatserna ska minska socio-ekonomisk ojämlikhet och stärka förutsättningarna för produktiv sysselsättning med anständiga villkor. Utsatta grupper som hbtqi-personer kan bland annat få rättshjälp. Sidas årsredovisning visar bredden på insatserna, både vad gäller innehåll och geografisk spridning.

När det gäller påverkan och dialog på internationell nivå har Sida till exempel verkat för att FN:s bistånd ska bli mer effektivt och för att säkerställa att mänskliga rättigheter integreras i det operativa arbetet. Genom OECD-DAC:s nätverk GovNet (Network on Governance) har Sida drivit frågor om en rättighetsbaserad respons på covid-19 pandemin. Rättighetsperspektivet har fått ännu större aktualitet än tidigare eftersom det blev tydligt under pandemin att utsatta grupper drabbades allra värst.

Sida har även bidragit till att OECD-DAC tagit fram en rekommendation om hur medlemmar ska samarbeta med det civila samhället. Rekommendationen innehåller en lång rad punkter, fördelade på tre ”pelare” om att DAC-länderna bland annat ska arbeta för att respektera, skydda och främja civilsamhället, ta fram policies och strategier för samarbete och verka för mera jämlika partnerskap mellan givare och andra organisationer i Nord och det civila samhället i Syd.³⁷

Integrering av rättighetsperspektivet som arbetsmetod har varit en viktig dialogfråga med partners. Dessa har också fått stöd med att ta fram jämställdhetsplaner. I Team Europa, där EU-länderna arbetar gemensamt med frågor som rör utvecklingssamarbete, har Sida bland annat framfört vikten av ett långsiktigt perspektiv och fokus på fattigdom och rättighetsperspektiv.³⁸ Ett nytt initiativ om demokrati ska främja lärande och partnerskap och stödja andra initiativ som handlar om demokrati. Sida har också medverkat till att EU tagit

Kvinnor demonstrerar för fred och anti-rasism i Colombia. Foto: Rodrigo Arce/ForumCiv.

En fackföreningsmedlem demonstrerar för bättre arbetsvillkor i Thailand. Foto: 1000 words/Shutterstock.com.

fram ett nytt program för stöd genom civilsamhället. Det understryker bland annat vikten av lokalt ägarskap.

Stöd via mellanhänder

I Sidas årsredovisning bedöms de olika insatsernas relevans och resultat med hjälp av den så kallade trafikljusmetoden. Ljusen fungerar som resultatindikatorer som kan användas på projektnivå och även aggregeras till strateginivå. Grönt ljus betyder att utvecklingen för strategin/målet går framåt, gult att det inte finns någon tydlig riktning och rött visar att utvecklingen går bakåt.

Sida bedömer att strategin för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är relevant. Den överensstämmer också med prioriteringarna i regeringens demokratisatsning. Vad gäller verksamhetens genomförande har den endast delvis skett som planerat och får därför gult ljus. Pandemin är en orsak till detta, det hårdnande klimatet för de som vill arbeta

för demokrati och mänskliga rättigheter en annan. Många partnerorganisationer har visat att de kan ställa om snabbt när situationen förändras. Vissa aktiviteter har dock inte kunnat genomföras på grund av den negativa utvecklingen med anledning av pandemin och inskränkningar avseende demokratin och de mänskliga rättigheterna.³⁹

De svenska strategiska partnerorganisationerna (tidigare ramorganisationer), som Diakonia, ForumCiv och Rädda Barnen, tillhör de största mottagarna av stödet till civilsamhället. På olika sätt arbetar de för att stärka sina respektive partnerorganisationer i samarbetsländerna. Sida bidrar också till flera internationella organisationers verksamhet. CIVICUS och International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) är ett par exempel.

Drygt 20 procent av stödet går till olika globala program, många av dem i regi av FN:s olika fackorgan.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP) är en viktig kanal för genomförande i många av samarbetsländerna och var Sidas största partner under 2021.

Endast cirka sex procent av Sidas stöd går direkt till genomförande organisationer i samarbetsländerna och fyra procent direkt till samarbetsländernas regeringar. Hela 90 procent av demokratibiståndet betalas alltså ut till mottagare som har sina huvudkontor i andra länder än Sveriges samarbetsländer. Därifrån slussas det vidare till de slutliga mottagarna.

Enligt Sida finns det framför allt två orsaker till detta: Oavsett graden av demokrati måste det finnas en fungerande förvaltning. Men Sida arbetar i allt fler länder med svår kontext, exempelvis interna väpnade konflikter, och kan därför inte arbeta med staten. Vidare har budgetstödet minskat, vilket också innebär att Sida har mindre möjligheter att arbeta genom den statliga förvaltningen.

Kärnstöd framför projektstöd

Sida prioriterar kärnstöd (icke-öronmärkta pengar) framför projektstöd, framför allt när det handlar om stöd till organisationer i det civila samhället. Kärnstöd anses ge mottagarna flexibilitet och ägarskap. Men trots detta användes kärnstöd endast för 13 procent av demokratistödet 2021. Kärnstödet minskade kraftigt mellan 2010 och 2017. Den vanligaste samarbetsformen är numera bidrag till program och fonder genom multilaterala organisationer. Dessa stora stöd kan ha trängt ut en del av kärnstödet.⁴⁰

Ett skäl mot kärnstöd som brukar nämnas är att det skulle öka risken för korruption. Men en studie som Sida lät göra år 2020 kommer fram till att risken vid kärnstöd är lika stor eller till och med något lägre än vid projektstöd. Den viktigaste åtgärden för att undvika korruption, oavsett stödform, är att organisationerna har adekvata, interna system för styrning och kontroll, vilket understryker vikten av bistånd till detta.⁴¹

Demonstration vid 1 maj i Kambodja. LICADHO, Kambodja.

Sida har gett stöd till insatser som bidragit till fria och rättvisa val i flera länder. Kvinnors politiska deltagande liksom ett bredare deltagande från både kvinnor och män har också fått stöd. Det tvärpolitiska ledarskapsprogrammet för unga politiker i ett antal afrikanska länder har lett till att 60 procent av deltagarna, enligt egna uppgifter, är mer delaktiga politiskt efter att ha deltagit i programmet. Andra resultat är att deltagare blivit invalda i parlament och andra politiska församlingar eller fått inflytelserika tjänster inom sina partier. Programmet är det största inom Sidas samarbete med de svenska partianknutna organisationerna.

Arbetet med rättigheter för personer med funktionshinder har gjort vissa framsteg, framhåller Sida i årsredovisningen. Frågorna syns på den internationella dagordningen och drivs både regionalt och nationellt.

Decentraliseringsreformer har fått stöd i ett stort antal länder. Insatser för fria och oberoende medier, journalistik, kulturell mångfald och ett öppet och säkert internet får också stöd. Angående det sistnämnda finns också ett stöd till UNESCO mot desinformation, bland annat om pandemin. Stöd till medieinstitutet FOJO:s arbete i Etiopien har bidragit till mera korrekt

information. FOJO har också kartlagt mediernas inverkan på den ökande etniska polariseringen i landet.

I flera afrikanska länder har Civil Rights Defenders fått stöd för att utbilda organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter. Eftersom det civila samhället är utsatt för trakasserier och hot av olika slag behöver organisationer som arbetar med frågor som kan göra dem mer utsatta tänka på sin säkerhet.

Länder som går i auktoritär riktning

På landnivå kan Sida ändra inriktning eller kanaler för genomförande av samarbetet om ett land utvecklas i auktoritär riktning. Medel som var avsedda för statliga myndigheter, lokala förvaltningar, valmyndigheter eller något annat dirigeras om till organisationer i det civila samhället, självständiga medier med mera. Men dialogen ska fortsätta, framhåller Sida.

Sydsudan är ett av världens fattigaste länder och det svenska utvecklingssamarbetet omfattar en rad områden; stöd till UNDP:s program för att etablera lokala fredskommittéer, insatser via UN Women för att öka kvinnors inflytande, stöd till förbättrad livsmedelsförsörjning, mödravård, utbildning med mera. Däremot

Afghansk kvinna protesterar för att få flyktingstatus. Foto: PradeepGaur/Shutterstock.com.

Ukrainare demonstrerar utanför ryska ambassaden i Mexiko City. Foto: Addi Setywan/Shutterstock.com.

sker inget av samarbetet direkt med staten. Bristande förmåga från regeringen att hantera bistandsmedlen och därmed sammanhängande korruption är de främsta orsakerna. Dock finns vissa planer på samarbete med en fond som Världsbanken sätter upp, och som i så fall ska arbeta nära staten. Kontakterna med Sydsudan ska inte avslutas.

Samtidigt med den fortsatta dialogen finns en informell "demokratikonditionalitet". Går utvecklingen i fel riktning kan stödet avbrytas. Det skedde dock inte i Afghanistan. Den militära interventionen som hela tiden kom i första hand, USA:s beslut att dra sig tillbaka och därmed ge fritt spelrum för talibanerna, bristen på säkerhet för befolkningen och den utbredda korruptionen bidrog till att landet nu befinner sig i kris. Sida konstaterar att misslyckandet i Afghanistan ligger "bortom biståndet."

Före talibanernas återkomst i augusti 2021 gick en stor del av det svenska biståndet till Världsbankens

Reconstruction Trust Fund, som ett stort antal givare bidrog till, och som användes för att finansiera lärarlöner, bygga hälsokliniker och tillgodose andra grundläggande behov. Nu samarbetar drygt 15 FN-organ på liknande sätt för att försöka få fart på Afghanistans katastrofala ekonomi och avvärja en hotande hungersnöd - utan att pengarna behöver gå via staten och därmed gynna talibanerna. En mycket viktig kanal för Sveriges stöd till Afghanistan, både före och efter augusti 2021, är Svenska Afghanistankommittén som bland annat arbetar med utbildning, hälsa och rehabilitering för handikappade.

Kan man då säga något generellt om hur biståndet bäst kan agera i länder som rör sig i auktoritär riktning? "Utgångspunkten är kontexten, med tonvikt på den politiska och institutionella. Sida bygger sin verksamhet på multidimensionell fattigdomsanalys och maktanalys. Det handlar om flexibilitet och anpassning av stödet - med fokus på val av partner. Men också om motståndskraft och att hantera begränsningar i det

Konsultation bland invånare i Turkana, Kenya om gasutvinning. Foto: Muturi Kamau/ KOGWG.

demokratiskas utrymme, att utveckla kapacitet hos partners att överleva i bistra tider - och att bevara och skydda framsteg som gjorts,” menar Sidas demokratiexpert.

Bidrag till demokrati

Demokratibistånd har en liten men positiv effekt på demokratin i samarbetsländer. Senast bekräftas detta i en stor studie från Expertgruppen för biståndsanalys (EBA), Effects of Swedish and international democracy aid. FN:s globala institut för utvecklingsekonomi (UNU-WIDER) genomförde studien och Miguel Niño-Zarazúa var huvudförfattare.⁴²

Studien, som presenterades i december 2020, omfattar 148 länder under perioden 1995-2018. Forskarna har använt ett flertal statistiska metoder och modeller och har även gjort en omfattande litteraturgenomgång.

De sammanfattar resultaten så här:

- Det finns ett litet men positivt bidrag från svenskt och internationellt bistånd till demokrati.

- Sambandet är starkare när demokratibiståndet är inriktat på centrala demokratifrämjande områden, som civila samhället, fria medier och mänskliga rättigheter.
- Svenskt och internationellt demokratibistånd tycks stödja en pågående demokratisering på ett mera effektivt sätt än det hejdar en demokratisk tillbakagång.
- Både bilateralt och multilateralt demokratibistånd tycks stödja demokrati på ett effektivt sätt, men bidraget är mer verksamt när det är inriktat på demokratifrämjande aktörer och institutioner.

Resultaten tyder alltså på att demokratibiståndets bidrag till demokratin är litet men positivt och statistiskt signifikant. Demokratibistånd är bra för demokrati, men det är inte någon allomfattande lösning för att få regimförändringar eller demokratisering.

Resultaten indikerar också att demokratibistånd har ett starkare samband med demokrati än utvecklings-samarbete som inte är specifikt inriktat på demokrati.

Demokratibiståndet stödjer de institutioner och aktörer som främst driver på demokratiska förändringar. Sedan 2014 noteras emellertid kraftigt minskade anslag av svenskt demokratibistånd till grundläggande demokratiaspekter, som mänskliga rättigheter, ett livskraftigt civilsamhälle, fria och rättvisa val samt fria medier i mottagarländerna.⁴³

De utvärderingar av det svenska demokratibiståndets resultat som gjorts tidigare har framför allt fokuserat på om planerade aktiviteter genomförts, målen uppnått och genomförandet varit relevant. Långsiktiga och bestående effekter har inte mätts. Det är därför svårt att dra några slutsatser om svenskt demokratistöd påverkat demokratiutvecklingen i enskilda länder.

År 2019 gjorde EBA en omfattande studie av 20 års demokratistöd till Kambodja⁴⁴. Den drar slutsatsen att Sverige bidragit med mervärde till ett antal underliggande faktorer för demokratisering, som ett oberoende civilt samhälle, mobilisering på gräsrotsnivå och

deltagande, utbildning och politisk medvetenhet. Men de demokratiska strukturerna var sårbara och styret i landet har gått i en alltmer auktoritär riktning.

Några lärdomar från studierna:

- Långsiktigt och konsekvent engagemang stärker förutsättningarna för resultat.
- Kontinuerlig politisk-ekonomisk kontextuell analys lägger grunden till relevanta och realistiska insatser.
- Strategiskt risktagande är nödvändigt i komplicerade processer.
- Det är bättre att arbeta med de institutioner som finns - trots deras fel och brister - än att försöka skapa nya.
- Bistånd genom mellanhänder, exempelvis globala multilaterala organisationer och fonder eller internationella icke-statliga organisationer, riskerar att leda till att direktkontakt med målgrupper går förlorad och väsentlig kunskap inte kommer Sida och UD till del.

Demonstrant under en protest mot rasism i USA. Foto: Drazen Zigic/Shutterstock.com.

Demokratisatsningen

Demokratiperspektiv ska genomsyra

“ Vi måste stå upp för gemensamma värderingar och konfrontera dem som argumenterar för auktoritära styrelseformer. Det bästa sättet att göra det är att visa att demokrati, även i dessa utmanande tider, fortfarande levererar.”

Magdalena Andersson, statsminister (S) ⁴⁵

Det sa statsminister Magdalena Andersson i sitt tal vid det digitala toppmöte om demokrati som USA:s president Joe Biden bjöd in till i december 2021.

Ett par år tidigare, i utrikesdeklarationen 2019, annonserade UD ett stärkt engagemang för demokrati. I november samma år presenterades demokratisatsningen för riksdagens utrikesutskott.

Satsningen går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister eller riskerar att försvagas. Liksom med den feministiska utrikespolitiken är tanken att demokratiperspektivet ska genomsyra utrikesförvaltningens arbete och spänna över alla UD:s verksamhetsområden; utrikes- och säkerhetspolitik, utvecklingssamarbete och internationell handel.⁴⁶

För UD och utlandsmyndigheterna finns ett ramverk med fem strategiska mål som ska peka ut riktningen för arbetet med demokratisatsningen:

- Sverige är en ledande aktör internationellt för att stärka och värna demokrati som framtidsagenda.
- Sveriges agerande stärker respekten för mänskli-

ga rättigheter, ökar jämställdheten, främjar ungas deltagande och ger stöd till demokratins röstbärare.

- EU, internationella organisationer och andra för Sverige viktiga partner lyfter fram demokrati-aspekter i policy, strategier, verksamhet och stöd.
- Sverige främjar respekt, delaktighet och dialog som stöd för demokrati och minskad polarisering.
- Demokratisatsningen sätter avtryck i hela utrikesförvaltningen.⁴⁷

Democracy Talks

Exempel på initiativ inom ramen för demokratisatsningen är möten, så kallade Democracy Talks, som ofta äger rum på ambassader runt om i världen om ämnen som anknyter till demokrati; exempelvis kvinnors deltagande i den politiska processen och frihet för media.

Ambassaderna uppmuntras att ta initiativ till Democracy Talks, som de själva bestämmer innehållet i. Det är lättast för de ambassader som administrerar mycket bistånd att hitta relevanta ämnen, men även andra har deltagit i satsningen. UD uppskattar att över hundra demokratisamtal har hållits hittills och att de sammanlagt har engagerat 10 000 personer. Det finns ingen sammanställning av de evenemang som ägt rum. Orsaken är tidsbrist. Ett fåtal personer arbetar med satsningen, trots den höga profilen.

Aktiviteter äger också rum i andra sammanhang än på ambassaderna, till exempel i anslutning till FN:s generalförsamling eller Rådet för de Mänskliga Rättigheterna. UD understödjer ambassaderna, kommer med idéer och hjälper till med praktiska frågor runt evenemangen. De strategiska målen är tänkta att fungera som ramverk för hela satsningen, även för Sidas

Invånare i lokalsamhällen skyddar skogen i Kambodja. Foto: ForumCiv.

insatser. Däremot saknas uppföljning av UD:s arbete med satsningen. Frågan om uppföljning diskuteras emellertid internt. Det finns inte någon budget för demokratisatsningen. I en del fall har UD emellertid skjutit till pengar för olika aktiviteter.

Demokratisatsningen är menad att vara långsiktig. UD:s ambassadör för mänskliga rättigheter och demokrati påpekar att det är viktigt att ha realistiska förväntningar. UD har lyckats engagera utlandsmyndigheterna. Men det finns säkert sådant som kan vässas ytterligare. Har den egna organisationen tillräcklig kunskap till exempel? Men Sverige var tidigare än många andra med ett fokus på demokrati, enligt ambassadören. Det har stärkt möjligheterna att ha en röst i internationella sammanhang.

En del av satsningen består i att förse den politiska ledningen med tal för olika sammanhang, som det tal statsminister Magdalena Andersson höll vid den amerikanske presidentens digitala möte om demokra-

ti. Mötet gick ut på att länder skulle göra åtaganden, till exempel stärka demokratin i något avseende eller arbeta mot korruption. Nästa år blir det en uppföljning då åtagandena ska följas upp. I slutet av 2021 ordnade UD en digital tvådagarskonferens för att samla erfarenheter från Democracy Talks. Ett av de ämnen som togs upp var ojämlikhetens negativa effekt på den demokratiska legitimiteten.

Möte om hotade miljöförsvare

Som en del i demokratisatsningen anordnade UD tillsammans med FN:s högkommissarie, Michelle Bachelet, ett högnivåmöte om miljörättsförsvare i mars 2022. Bakgrunden till valet av tema var den hotfulla situationen för personer som arbetar för att skydda miljön. De utsätts för våld och trakasserier, även mord. Enligt organisationer som arbetar med frågan mördades omkring 200 miljörättsaktivister 2020 på grund av sitt engagemang mot bland annat avskogning, kraftverksdammar, gruvdrift och storskaliga infrastrukturprojekt.

I mötet, som ägde rum i anslutning till FN:s Råd för de Mänskliga Rättigheternas 49:e session, deltog biståndsminister Matilda Ernkrans, Costa Ricas utrikesminister, Högkommissarien, en av de högsta cheferna för USAID och representanter för urfolks- och miljörättsorganisationer. Samtliga inledde sina tal med att ta upp den alarmerande situationen i Ukraina, men återgick sedan till temat för dagen; miljörättsförkämparnas svåra situation och vad som kan göras för att förbättra den.

Slutsatser från mötet blev ett så kallat Gemensamt uttalande, som initiativtagarna försökte förmå så många länder som möjligt att ansluta sig till. Uttalandet presenterades sedan för Rådet för de Mänskliga Rättigheterna.⁴⁸ Avsikten var att det både ska bli ett stöd för hotade miljörättsaktivister och en påminnelse för stater om tidigare åtaganden inom området.

Miljörättsförsvarare är utsatta och förtjänar uppmärksamhet, anser UD. Uppmärksamheten bidrar till skydd. Samtidigt är det viktigt för UD att bidra till

att hålla liv i de flämtande lågorna från demokratiska grupper i auktoritära stater, enligt UD:s ambassadör för mänskliga rättigheter och demokrati. Det bidrar till att skapa kunskap i UD:s system. Information från civilsamhället är helt central.

Sidas arbete med demokratisatsningen

År 2019 uppdrog regeringen åt Sida att utveckla insatserna för demokrati i utvecklingssamarbetet. Bland annat skulle Sida analysera hur arbetet med demokrati ser ut, möjligheter och utmaningar och hur arbetet kan vidareutvecklas och stärkas.⁴⁹

Sida återkom i november 2019 med en omfattande redovisning av arbetet med demokrati. Den beskriver delsektorer, geografisk fördelning, samarbetsformer med mera. Vidare redovisas Sveriges mervärde och vad som kan stärkas för att främja arbetet med demokrati.

Sidas skrivelse utmynnar i förslag om vad en ytterligare satsning på demokrati kan innehålla. Några exempel:

Demonstration i Chile vid internationella kvinnodagen 2020. Foto: Brastock/Shutterstock.com.

- Fortsatt flexibelt demokratibistånd, ökat kärnstöd och tydligare fokus på motvindsfrågor.
- Stärkt politisk kontextanalys.
- En satsning för att stärka och försvara yttrandefriheten på nätet.
- Fokus på digital säkerhet och könsbaserat våld online.
- Internet som arena för unga röstbärare.

Sida vill också satsa på en systematisering av evidensbaserad kunskap och på förstärkt stöd till människorättsförsvarare, forskningsmiljöer och kulturlivets aktörer. Demokratien ska främjas genom andra tematiska områden - baserat på politisk kontextanalys och tillämpning av rättighetsperspektiv.⁵⁰

Uppdrag från regeringen

Regeringen återkom med ett uppdrag till Sida. Det kan sammanfattas i följande punkter:

- Säkerställ en demokratifrämjande ansats i allt. Förbättra kapacitet och metoder liksom förmågan att nå och inkludera marginaliserade grupper och individer. Utgå ifrån lokalt ägarskap, samverkan och politisk kontext- och maktanalys som del av multidimensionell fattigdomsanalys.
- Säkerställ flexibilitet vid förändrad demokratisk utveckling.
- Förstärk anti-korruptionsarbetet. Förstärk även transparens och ansvarsutkrävande.
- Ta fram modeller för strategisk och systematisk kunskapsförmedling mellan forskningsinstitut och Sida.
- Ge stöd till akademisk frihet.
- Skärp inriktning på demokrati och jämlikhet.⁵¹

För att genomföra uppdraget inrättade Sida ett samordningsutskott som ska koordinera genomförandet och redovisningen av regeringens uppdrag. Verksföreträdaren för demokrati och mänskliga rättigheter är ordförande i utskottet, som även består av representanter för de olika operativa avdelningarna på Sida. I

uppdraget ingick att ta fram en arbetsplan, som sammanfattar de åtgärder som svarar mot uppdraget.

I Sidas årsredovisningar för 2020 och 2021 redovisas de åtgärder Sida vidtagit för att utveckla och stärka arbetet med demokrati åtskilt från redogörelsen för demokratibiståndet enligt Strategin för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. I årsredovisningen för 2020 följer redogörelsen inte regeringens uppdrag eftersom Sida inte fick detta förrän i slutet på året. Årsredovisningen för 2021 har däremot rubriker som är kopplade till uppdraget – förutom att den första och sista punkten i uppdraget slagits samman. Vidare rapporteras den del av demokratiuppdraget som avser antikorrupsionsarbete samlat inom ramen för regeringens uppdrag om antikorrupktion.

Insatser och samarbeten

Följande är exempel på insatser och samarbeten:

Under den första punkten om inkluderande demokratiskt deltagande och skarpare inriktning på demokrati och jämlikhet noteras att Sida stärkt arbetet med en demokratifrämjande ansats inom ramen för flera prioriterade tematiska områden. Partners som kombinerar arbete med miljö- och klimatfrågor med demokrati har till exempel fått stöd.

Med hjälp av Sidas verktyg för multidimensionell fattigdomsanalys har analyser genomförts av ett stort antal länder. Analyserna har bland annat visat att demokratifrämjande arbete är centralt för fattigdomsbekämpning och att svaga institutioner försvårar detta arbete.

Arbetet med rättighetsperspektivet har väckt intresse utanför Sida, bland annat hos Världsbanken. Sida har även bidragit till rättighetsbaserad digitalisering, bland annat med en kurs i digital säkerhet. Som tidigare nämnts har Sida medverkat till att OECD-DAC antagit en rekommendation som ska styra hur medlemsländerna samarbetar med civilsamhället.

Punkt två handlar om att säkerställa flexibilitet vid förändrad demokratisk utveckling. Om utvecklingen varit negativ i ett land har Sida minskat stödet till statliga aktörer och ökat samarbetet med aktörer som saknar direkt koppling till staten. I Afghanistan och Myanmar har samarbetet med statliga organ helt avvecklats. I Tanzania och Etiopien omfördelades stöd till det civila samhället. Och i Turkiet och Guatemala har samarbete med lokala beslutande organ och myndigheter varit ett alternativ.

I Kambodja har fattigdomen minskat, men det demokratiska utrymmet har blivit allt mindre, bland annat med inskränkningar i pressfriheten. Sverige har därför beslutat att utvecklingssamarbetet ska begränsas till insatser som främjar demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Bland annat får människor

på landsbygden stöd till att gemensamt förvalta naturresurser. Ett tiotal icke-statliga organisationer får vidare stöd för att öka jämställdhet och ansvarsutkrävande.

Punkt tre om stärkt policygenomslag baserat på vetenskapligt belagd forskning har bland annat inneburit en kartläggning av Sidas stöd till demokratiforskning. Den visade vikten av att fortsätta stödja lokal forskningskapacitet.

Stöd till akademisk frihet har inneburit ett ökat antal insatser i samarbete med UNESCO, FN:s utbildnings- och kulturorgan. Sida har också deltagit i en dialog om hur forskare och vetenskapsjournalister i auktoritära stater kan samarbeta för att nå ut samtidigt som de värnar sin säkerhet.

Protest mot militärkuppen i Myanmar 2021. Foto: R. Bociaga/ Shutterstock.com.

Workshop om rättigheter med partners i ForumCivs program i Kenya. Foto: ForumCiv.

Demokrati – ett ömsesidigt lärande

Workshop om markrättigheter för kvinnor i Liberia. Foto: ForumCiv

De föregående kapitlen i denna rapport har redogjort för hur UD och Sida arbetar med demokratifrågan inom ramen för det svenska utvecklingssamarbetet. Strategier har utarbetats, förslag till prioriteringar bollats fram och tillbaka och stödet förändrats till länder där utvecklingen mot demokrati bedöms gå i fel riktning. Men alla är inte överens om att detta är ett tillräckligt sätt att angripa den pågående backlashen för demokratin.

I inledningen till Human Right Watchs årsrapport för 2021 konstaterar organisationens chef Kenneth Roth att verkligheten är mer komplex än att demokratin är på nedgång och autokratin går framåt. När människor runt om i världen ser att deras ledare prioriterar sina egna intressen och inte ställs till ansvar går de ut och demonstrerar för demokrati. Däremot är det sällan några som fyller gatorna med krav på auktoritärt styre.

Men om demokratin ska segra i den globala kampen mot autokratin måste demokratiska ledare göra mer än att sätta strålkastarljuset på autokraternas tillkort-

kommanden. De måste ta itu med klimatfrågan och andra stora utmaningar och inte låta snäva, nationella intressen, som att begränsa invandring, bekämpa terrorism eller skapa så kallad stabilitet, väga tyngre än försvaret för demokratin. Försvaret för mänskliga rättigheter kräver inte bara att man förhindrar autokratiska övergrepp utan också att förbättra demokratiskt ledarskap, sammanfattar Kenneth Roth.⁵²

Thomas Carothers, forskare vid tankesmedjan Carnegie Endowment, konstaterar att det inom biståndet finns en vedertagen uppdelning mellan demokratier, som också är givare, och mottagare, där demokratin ofta är bräcklig. Men den är inte relevant längre. Alla länder möter mer eller mindre samma utmaningar; att entusiasmera likgiltiga medborgare, åtgärda sociala spänningar och minska orättvisor.

Demokratibyggandet har blivit ett ömsesidigt lärande, inte en exportprodukt från vissa länder, sammanfattar han.⁵³

ForumCivs årliga festival för demokrati och mänskliga rättigheter i Nairobi, Kenya. Foto: Fredbrannen Obada/ForumCiv.

Maktfrågor i utvecklingssamarbetet

Maktfrågor diskuteras i utvecklingssamarbetet. En arbetsgrupp som består av tre strategiska partnerorganisationer, Act Svenska kyrkan, Diakonia och Individuell Människohjälp (IM) samt CIVSAM har arrangerat ett par möten för att belysa olika aspekter på de ojämlika maktförhållandena mellan det civila samhället i Nord och det som finns i Syd. Ett av dem handlade om rapporten "Redefining Power and Partnerships - Time to Decolonise aid." ⁵⁴ Ett nytt möte i början på mars 2022 hade rubriken "From words to action".

ForumCivs demokratifestival i Kenya

De senaste sju åren har ForumCiv anordnat en festival för demokrati och mänskliga rättigheter i Kenya. Under en vecka har ett stort antal demokratiaktivister, människorättsförfvarare och NGOs samlats vid ett forum där deltagarna kan fördjupa sin kunskap om demokrati och mänskliga rättigheter, utbyta erfarenheter och diskutera frågor som rör maktstrukturer, kvinnors och ungas roll mm. Genom poesi, sång och musik förmedlas budskap om vikten av att värna demokrati och allas grundläggande rättigheter.

Civilsamhället verkar för demokrati

Initiativ för att stärka demokratin

Vilka erfarenheter kan vi dra av goda exempel, det vill säga där politiska reformer eller folklig mobilisering bidragit till att stärka demokratin? Frågan är inte så enkel att besvara. Även i länder där graden av demokrati varit oförändrad kan reformer och folklig mobilisering ha förhindrat att demokratin försämrats. Och i länder där demokratin försämrats kan mobilisering ha förhindrat att demokratin försämrades ännu mer.

“ I Belarus har kvinnorna gått i täten i kampen för demokrati. Efter valet 2020 gick hundratals kvinnor ut på gatorna, klädda i vitt och med blommor i händerna.”

Det räcker med andra ord inte att studera vad som sker med den demokratiska utvecklingen i ett land. Det centrala är snarare vilka initiativ som tas för att stärka demokratin eller förhindra att den försvagas. Sådana initiativ kan handla om parlamentariska reformer för att exempelvis stärka valsystemet. Det kan också handla om initiativ från det civila samhället.

Som tidigare har konstaterats är en underminering av det civila samhället ofta ett första tecken på en försvagad demokrati. Samtidigt vore det alltför generaliserande att påstå att alla former av rörelser och organisationer i det civila samhället bidrar till att stärka demokratin. Det civila samhället innefattar mängder

med olika typer av rörelser och organisationer, med olika syften, medlemsstrukturer och ideologier - och ibland också med olika syn på demokrati.

Goda exempel

Även om ett starkt civilt samhälle är ett tecken på demokrati behövs därför ett mer specificerat svar på frågan om vilka delar av det civila samhället som kan karakteriseras som ”goda exempel” i kampen för demokrati. Det bör handla om delar av civila samhället som gått i bräschen för stärkt demokrati. Vad betyder då det? Ett sätt att formulera det är att det inte bara ska vara en rörelse eller organisation som går med strömmen. Den ska genomföra aktiva insatser och driva på för demokrati.⁵⁵

Ett kriterium skulle kunna vara att det ska handla om organisationer vars aktiviteter bidragit till att öka utrymmet för politisk opposition, fri opinionsbildning, fri akademisk debatt, skydd för etniska minoriteter och som drivit på reformer för att garantera fria och oberoende politiska val. För att uppfylla detta kriterium finns också en annan förutsättning, nämligen att rörelsen eller organisationen ska ha haft en tillräcklig styrka för att kunna påverka samhället, en sådan styrka kan uppkomma genom stor folklig styrka, genom en strategisk grupp (till exempel fackföreningar som organiserar yrkesgrupper som genom strejker kan påverka ett land) eller genom specialiserat kunnande (som juridiskt stöd till oberoende medier).⁵⁶

Kvinnor i fredlig demonstration mot diktator Lukashenko efter valet 2020 i Belarus. Foto: Ruslan Seradziuk/Shutterstock.com.

Däremot bör kravet inte vara att de ”goda exemplen” faktiskt bidragit till att stärka demokratin. Även folk-rörelser som tagit strid för stärkt demokrati men förlorat sina strider bör uppfattas som goda exempel. På längre sikt bidrar de till att stärka demokratin.

Några exempel där det globala civila samhället uppfyller dessa kriterier:

- Folkliga rörelser som försvarat en utvidgad demokrati i Indonesien, däribland de stora folkliga demonstrationer som krävt en demokratisering av arbetsliv och ett försvar av anställningstrygghet.
- Organisationer i Chile som demonstrerat och stött kravet på en ny konstitution.
- Demokratirörelsen i Hongkong som motsatt sig att demokratin stryps och att organisations- och yttrandefriheten upphör.
- Fackföreningar och demokratirörelser i Belarus som länge demonstrerade för ökad demokrati, men som idag verkar underjordiskt eftersom det blivit alltför farligt att ställa krav på demokratisering.
- Rörelser och grupper i Indien som slåss för att försvara den mediefrihet som undergrävs av den hindunationalistiska regeringen.
- Folk-rörelser och oppositionella som fortsatt att kräva en demokratisering i Eswatini (tidigare Swaziland) trots att de mötts av säkerhetspolisens våld.
- Den underjordiska demokratiska fronten i Myanmar som fortsatt att demonstrera trots att de mötts av militärens våld på gatorna.
- Folk-rörelser och fackföreningar i Filippinerna som protesterat mot Rodrigo Dutertes våldsamma och auktoritära styre.

Slutsatser och rekommendationer

Rekommendationer till Sida

1. Flera länder i världen har under senare tid gått i en allt mer auktoritär riktning och i många länder har repressionen ökat. Autokrater tar till allt hårdare åtgärder när protester mot deras sätt att styra slås ner. Inte sällan är auktoritära ledare beredda att beordra polis att skjuta skarpt mot demonstranter eller fängsla oppositionella grupper och journalister som kritiskt granskar regimen. Dessutom sker mer i skymundan försvårandet för organisationer att verka och för människor att organisera sig genom otaliga restriktioner, som möjligheten att registrera sig och möjligheten att få utländsk finansiering.

 Rekommendation: Sida bör noggrant diskutera och överväga hur man bör agera i auktoritära länder för att kunna stötta demokratiska krafter i dessa länder. Nya former och möjligheter för stöd behöver hittas, samtidigt som man värnar pågående arbete. Ibland kanske grupper som arbetar för demokrati behöver stödjas i exil för att de inte kan verka i sina länder.

2. Studien "Effekter av svenskt och internationellt demokratibistånd" från Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) pekar på att demokratibiståndet är bättre på att främja demokrati än utvecklingsbiståndet eftersom demokratibistånd är inriktat på de institutioner och aktörer som främst driver på demokratiska förändringar. Demokratibiståndet är effektivast när det är inriktat på centrala demokratifrämjande områden, såsom civilsamhället, fria medier och mänskliga rättigheter.

 Rekommendation: Sida måste säkerställa att demokratibiståndet går till de viktigaste demokratifrämjande aspekterna och öka stödet till områden som mänskliga rättigheter, demokratiskt deltagande, civilsamhället och fria medier.

3. Endast tio procent av biståndet går direkt till genomförande organisationer eller förvaltningar i samarbetsländerna. I många fall används mellanhänder och stöd via multilaterala strukturer.

 Rekommendation: Det finns en risk att direktkontakten med de slutliga mottagarna går förlorad när mellanhänder används. Dessutom riskerar viktig kunskap att inte komma Sida till del. Sida borde överväga om en bilateral närvaro skulle göra skillnad och om en minskning av andelen stöd via multilaterala organisationer skulle bidra till ett effektivare bistånd, som utgår från lokala behov. När stöd går via civilsamhällesorganisationer är detta ofta ett stärkande partnerskap som bidrar till kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte i såväl mottagarland som i givarland.

4. Sida prioriterar kärnstöd i biståndet, men endast en liten andel av demokratistödet betalas ut som kärnstöd.

 Rekommendation: Sida bör utöka andelen kärnstöd i demokratibiståndet för att säkerställa behoven av flexibilitet och lokalt ägarskap i biståndet.

5. Ett av Sidas mål är att det svenska biståndet ska utgå från ländernas egen politik, eftersom resultatet blir bättre och även hållbart på lång sikt när de människor som lever och bor i landet är med och utformar arbetet.

 Rekommendation: Sida måste säkerställa att lokalt ägarskap utgör en central princip i demokratibiståndet för att säkerställa att stödet baseras på kunskap och erfarenhet från lokala organisationer och demokratiska krafter i samarbetsländerna.

6. Enligt V-Dem institutet finns ett återkommande mönster när det gäller inskränkningar av demokratin. I ett första steg försvagas framför allt det civila samhällets och medias frihet. I det andra skedet misskrediteras den politiska oppositionen, till exempel genom att regeringen sprider falsk information, och i det tredje undermineras valsystemet. Begränsningarna av det civila utrymmet är både en försvagning av demokratin och en varningsklocka för att den kan komma att försvagas ytterligare.

Rekommendation: Sida måste vara observant på trakasserier och begränsningar av olika slag som drabbat civilsamhällesorganisationer och medier i samarbetsländerna och göra allt för att förebygga och motverka de inskränkningar som sker och de ytterligare inskränkningar som ofta följer.

7. Det råder stor enighet om ett antal grundläggande kriterier för vad en demokrati är, men definitionerna skiljer sig sedan beträffande vad som ytterligare kännetecknar en demokratisk stat. I denna rapport redovisas de definitioner som tre välkända institut och organisationer använder.

Rekommendation: Som ett underlag för det fortsatta arbetet med demokratifrågan borde Sida göra en jämförande studie i de största samarbetsländerna. Hur har demokratin utvecklats? Kan situationen i respektive land analyseras med utgångspunkt från de tre definitionerna av demokrati? Utifrån detta bör slutsatser kunna dras om demokratibiståndets utformning.

Rekommendationer till UD

1. Till skillnad från den feministiska utrikespolitiken finns det ingen handlingsplan för demokratisatsningen, vilket försvårar uppföljning och granskning. Det är otydligt hur UD:s arbete med demokratisatsningen följs upp.

Rekommendation: UD behöver utveckla en handlingsplan för demokratisatsningen för att underlätta granskningar av måluppfyllelse och öka transparensen bland annat kring uppföljningen av satsningen. UD bör också överväga om demokratisatsningen borde ha en särskild budget.

2. Det varierar mycket mellan olika utlandsmyndigheter vilket fokus som läggs på demokratifrågor och hur mycket kontakter ambassaderna har med civilsamhället. På många utlandsmyndigheter står främjande av handelsintressen i fokus, medan försvar av civilsamhällets utrymme och skydd till människorätts- och miljöförsvarare inte är lika centralt.

Rekommendation: Aktiv dialog med lokala civilsamhällesorganisationer och arbete med grupper som försvarar mänskliga rättigheter och miljö måste ha en central roll i alla utlandsmyndigheters uppdrag. Genom sin närvaro spelar ambassaderna en mycket viktig roll. Alla ambassader måste ha tydliga direktiv för arbetet med försvar av civilsamhällets utrymme och skydd till människorätts- och miljöförsvarare.

3. De demokratisamtal (Democracy Talks) som äger rum på ambassader runt om i världen inom ramen för Demokratisatsningen uppges ha fått bra genomslag. Men en sammanställning av vad som gjorts hittills och uppföljning saknas. Det försämrar möjligheterna att både ta del av och följa upp och granska samtalen.

Rekommendation: Det är viktigt att demokratisamtalen ligger till grund för fortsatt arbete med det lokala civilsamhället. För att möjliggöra granskning behöver information om vilka demokratisamtal som genomförts och vilka som planeras samt resultaten och uppföljningen av dem finnas tillgänglig.

4. Ett av de fem strategiska mål som UD har satt upp för arbetet med demokratisatsningen är att satsningen ska sätta avtryck i hela utrikesförvaltningen.

Rekommendation: UD måste säkerställa att främjande av demokrati och försvar av mänskliga rättigheter och civilsamhällets utrymme integreras i andra utrikespolitiska prioriteringar. För detta behöver stöd till hela utrikesförvaltningen utvecklas.

Så här tycker partierna om demokratibiståndet

Inför riksdagsvalet 11 september 2022 skickade ForumCiv ut en enkät till de åtta riksdagspartierna med frågor rörande biståndspolitik och demokratibistånd. Här är en sammanställning av svaren från partierna på de två frågorna om demokratibiståndet.

Fråga 1: Vilken nivå anser ditt parti att Sveriges demokratibistånd bör ligga på?

Vänsterpartiet

Regeringens avräkningar minskar i praktiken biståndet, inte minst inom de områden som nämns. Behoven är stora, inte minst utifrån demokratins och civilsamhällets krympande utrymme. Det är också viktigt att Sverige påverkar andra givare och multilaterala organisationer. Vi menar att Sverige ska verka aktivt för ett starkt stöd till civilsamhället i EU:s nästa långtidsbudget.

Miljöpartiet

Sverige har enligt OECD ett av världens mest generösa och effektiva bistånd som spelar en viktig roll i att bygga demokratiska samhällen och förebygga konflikter. Vi ska fortsätta leda vägen. Biståndet ska vara hållbart, stärka demokrati och rättvis förvaltning i svaga stater och skapa förutsättningar för fattiga människor att leva bättre liv. Miljöpartiet vill värna om såväl det

långsiktiga utvecklingsbiståndet som det humanitära biståndet. Det ökade behovet av humanitärt stöd ska inte ställas mot det långsiktiga och förebyggande utvecklingsbiståndet utan båda behövs.

Socialdemokraterna

Vi står upp för att målet om att den årliga biståndsbudgeten ska uppgå till 1 procent av bruttonationalinkomsten, BNI. Att bestämma en summa för varje enskilt område är inte möjligt. Detta eftersom det måste finnas en viss flexibilitet år till år för att svara på uppstånds situationer och kriser i vår omvärld.

Centerpartiet

Demokrati och rättsstat är en av våra prioriterade områden som vi vill att biståndet fokuseras till. Det innebär att med en centerpartistisk biståndspolitik kommer området kommer få mer pengar framöver.

Liberalerna

Demokratibistånd har många positiva földeffekter. Valfungerande demokratier är fundamentala element i allt från fattigdomsbekämpning till kampen för alla människors mänskliga fri- och rättigheter. Därav bör demokratibiståndet prioriteras.

Moderaterna

Det bör öka som andel av det totala biståndet. Sverige behöver dock i större utsträckning än idag fokusera detta bistånd till specifika satsningar som till exempel fria medier och demokratikämpar. Det är viktigt att påpeka att kontrollen måste vara mycket god – inga svenska skattemedel ska försvinna i korruption eller hamna i fickorna på odemokratiska ledare. Vi måste ständigt utvärdera och se var biståndet gör mest nytta.

Kristdemokraterna

Demokrati och mänskliga rättigheter bör därför uppvärderas och göras till den nya överordnade principen för svensk utrikespolitik. Det är viktigt att den överordnade principen har stor förankring bland riksdagens partier, med målet att den ska bestå över tid.

Sverigedemokraterna

En miniminivå av mänskliga rättigheter och rättsstatliga principer är en förutsättning för att demokrati skall kunna etableras och bör utgöra grundkrav för svenskt bistånd utöver ren nödhjälp. I avsaknad av mänskliga rättigheter och rättsstat kan bistånd ges till vissa organisationer och partier som arbetar för att förbättra situationen, men villkoren för sådana organisationer har på senare år försämrats i många länder, exempelvis Ryssland och Kina.

Fråga 2: Vilken typ av demokratibistånd anser ditt parti är mest effektivt för att verka för en positiv demokratiutveckling, ökad respekt för mänskliga rättigheter och ett ökat skydd för utsatta grupper (vilka former, till vilka mottagare osv)?

Vänsterpartiet

Mot bakgrund av de ökande hoten mot bl.a. människorätts- och miljöförsvare är det mycket viktigt att Sverige dels själva bidrar med ett effektivt demokratibistånd, men också arbetar för att påverka andra givare och multilaterala organisationer att ge tydligt och långsiktigt stöd till civilsamhällets utsatta aktörer. Det är centralt att stödet ska utgå från organisationernas egna analyser, behov och agendor.

Det krympande utrymmet drabbar civilsamhället i sin helhet, men vissa rörelser är mer utsatta än andra. Där märks facklig organisering, feministiska rörelser, miljö- och markaktivister, ursprungsfolk, hbtq-organisationer, media och journalister, forskare och akademiker.

Miljöpartiet

Sverige ska fortsätta att driva en feministisk utrikes och utvecklingspolitik som sätter fokus på kvinnors rättigheter, politiskt deltagande, ekonomisk egenmakt, inflytande i fredsarbete, frihet från våld samt rätten till reproduktiv hälsa. Respekten för kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter behöver öka. Fler kvinnor ska vara med och fatta de viktiga besluten.

Fredliga och inkluderande samhällen är ett av de globala målen i Agenda 2030. För en varaktig fred krävs fredsavtal där mänskliga rättigheter respekteras och som ger människor hopp om framtiden. Sverige har haft en viktig roll i internationellt fredsarbete och ska fortsätta att delta aktivt och driva på, inte minst ska Sverige stå upp särskilt för frågor som rör kvinnor och minoriteter i fredsarbetet. Det humanitära biståndet bör därför i första hand fokusera på människors, framför allt kvinnors och barns, möjlighet och rätt till utbildning och arbete samt att skydda civilsamhällets deltagande i samhället.

Socialdemokraterna

Sverige har under lång tid gett stöd till uppbyggnad och utveckling av civilsamhälle i form av rättighetsorganisationer, fackföreningar och demokratiska politiska partier. I allt fler länder blockeras det här arbetet genom lagstiftning som begränsar eller omöjliggör dessa organisationers arbete. Därför behöver delvis nya vägar skapas för att kunna stödja olika civilsamhällesorganisationer uppbyggnad och utveckling där aktiviteterna genomförs utanför det aktuella landet. Det är viktigt att stärka samverkan mellan olika aktörer i civilsamhället i breda allianser för demokratisk utveckling.

Centerpartiet

Vi vill öka det bilaterala demokratibiståndet och anser att mycket av det demokratibistånd som idag ges är bra.

Värnandet av människans grundläggande fri- och rättigheter är kärnan i Centerpartiets politik. I en tid då inskränkningar av demokratin, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer blivit allt vanligare vill vi använda det svenska utvecklingssamarbetet för att värna liberala värden. I en liberal, demokratisk rättsstat är ett livskraftigt civilsamhälle som kan ge människor möjlighet att engagera sig för att lösa problem tillsammans eller att gemensamt kräva sin rätt oerhört viktigt.

Kvinnor och flickor drabbas ofta oproportionerligt av avsaknad av rättvisa. När kvinnors rättsliga skydd saknas eller inte är starkt nog att överkomma ojämlika sociala eller traditionella normer leder det till förtryck. Ett inte obetydligt problem är informella rättssystem och hederskultur som gör att främst kvinnor, men också män, inte har tillgång till formell rättsskipning. Kvinnor och flickor har heller inte samma tillgång till utbildning, makt och ägande.

Centerpartiet menar att utvecklingsbiståndet måste ta avstamp i denna vetskap och prioritera satsningar utifrån vad som verkligen bygger och befäster demokrati och rättsstat i ett land och globalt. Vi vill därför se större insatser som syftar till demokratisk utveckling och att stärka rättsstaten. Vi vill prioritera åtgärder som motverkar korruption och att stärka äganderätten för svagare grupper.

Liberalerna

Vi vill se att svenskt bistånd utgår ifrån en mer-för-mer-princip som stöttar de som kämpar för demokratiska värden, och detta innebär i sin tur ett mindre-för-mindre system för de stater som är på väg åt fel håll. Det är viktigt att demokratibiståndet hjälper till att skapa trygga institutioner för demokratiutveckling, och stärker civilsamhället.

I en genomgång som Sida har gjort visar det sig att stödet till valprocesser har varit underfinansierat av svenskt bistånd. Val är inte allt i en demokrati, men utan fria val så är det ingen demokrati. Fria val är en mänsklig rättighet och en hörnsten i demokratin, och måste få mer uppmärksamhet.

Moderaterna

Det svenska biståndet ska gå till att stärka civilsamhället, demokratiaktivister samt fri media. Minst lika viktigt är dock att den svenska staten avstår från att finansiera offentliga aktörer i stater som motarbetar mänskliga rättigheter och demokrati. Svenskt bistånd ska aldrig gå till att finansiera diktatorers statskassor. Vi vill därför se en ordning där biståndsmyndigheterna arbetar för principen ”mer för mer och mindre för mindre” där mottagarländer prioriteras efter framgångsrikt reformarbete vad gäller demokrati, rättsstat och antikorrupktion.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna driver sedan tidigare att Sverige inom ramen för en särskild biståndsstrategi ska införa en frihetsfond för att ge ett flexibelt och snabbt stöd till demokratikämpar och människorättsförsvarare, så att de kan verka, leva mer värdigt och få kontakt med omvärlden. Detta skulle vara ett värdefullt komplement till det stöd som Sverige ger till civilsamhällesorganisationer och partianknutna organisationer som bistår oppositionella grupper och människorättsaktivister i repressiva stater. Medel ur frihetsfonden ska kunna betalas ut till enskilda, sammanslutningar av personer och familjer.

En svensk frihetsfond kan med fördel kombineras med Magnitskij-sanktioner, i form av frysta inresetillstånd och banktillgångar, som riktas mot förövarna.

Bistånd behöver omfördelas från statliga aktörer till civilsamhället. Dessvärre har civilsamhällets andel av det svenska biståndet minskat i förhållande till andra sektorer under de senaste åren. Istället har medel i högre grad gått till civilsamhället utanför CSO-anslaget, exempelvis multi-bi-stöd till stora internationella organisationer som Röda Korset och Rädda Barnen. Detta bör inte ske på bekostnad av mindre aktörer i civilsamhället. Som exempel har Sida under 2021 börjat fasa ut sina humanitära partnerskap med flera trosbaserade organisationer. Effekterna av denna förändring behöver utvärderas och nödvändiga åtgärder vidtas. Budgetnivån för det så kallade CSO-anslaget bör också minst följa utvecklingen för övrigt bistånd.

Idéburna biståndsorganisationer är till stor del beroende av ideella krafter, och många av dessa har begränsade administrativa resurser. Detta gör att större aktörer premieras av Sida. Vår utgångspunkt är att biståndet behöver riktas till en bred palett av aktörer, stora som små, för att kunna göra mest nytta. Civilsamhällets organisationer bör få en större roll i kanaliseringen av bistånd. För att göra detta behöver civilsamhällets organisationer också få stöd att växa och utveckla fler kanaler, genom ett metodiskt arbete för att stärka upp nya strukturer i det bilaterala biståndet.

Sverigedemokraterna

Först och främst bör krav ställas på potentiella biståndsländer som villkor för svenskt bistånd, framförallt beträffande mänskliga rättigheter. Här är Afghanistan ett exempel. Talibanerna har visat viss öppenhet för att tillmötesgå sådana krav, och det gäller nu att inte springa för fort fram. Vi måste ställa krav, förhandla och kontrollera om kraven uppfylls. Viss nödhjälp måste dock ges utan dröjsmål, landet har drabbats av svält.

Förkortningar

CIVICUS	Global allians av civilsamhällesorganisationer
CIVSAM	Sidas Civil Society Unit
EBA	Expertgruppen för biståndsanalys
ECOWAS	Economic Community of West African States
GovNet	Network on Governance, nätverk inom OECD-DAC
HBTQI	Homo-, bisexuell, transperson och personer som identifierar sig som queer eller intersex
IDEA	Institute for Democracy and Electoral Assistance
IM	Individuell människohjälp
ICNL	International Centre for not-for-profit Law
OECD-DAC	Organisation for Economic Cooperation and Development, Development Assistance Committee
FOJO	Medieinstitutet FOJO
ITUC	International Trade Union Confederation
SADEV	Swedish Agency for Development Assistance
Sida	Styrelsen för Internationellt Utvecklingssamarbete
UD	Utrikesdepartementet
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UN-WIDER	United Nations University World Institute for Development Economics Research

Intervjuade personer

Viveka Carlestam, ämnes- och metodföreläsare, civilsamhällesfrågor, Sida

Johan Hallenborg, samordnare, Democracy Talks, UD

Staffan Lindberg, föreståndare, V-Dem

Marie Lundberg, chef för Sidas Afghanistan-enhet

Petter Meirik, chef för Sidas Sydsudan-team

Cecilia Ruthström-Ruin, Ambassadör för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, UD

Birgitta Weibahr, lead policy specialist och verksföreläsare, demokrati och mänskliga rättigheter, Sida

Referenser

- 1) Lindberg, Staffan & Teorell, Jan, Varieties of Deomocracy – Om att mäta demokrati och diktatur, Statsvetenskaplig tidskrift, Vol 115, 2013. <https://journals.lub.lu.se/st/article/view/9739/8252>
- 2) Utöver de institutioner som nämns här finns några ytterligare som mäter länders demokratiska utveckling. Däribland Bertelsmann, <https://bti-project.org>, Polity, <https://www.systemicpeace.org/polityproject.html> mm. Därutöver finns en mängd institutioner som gör kvalitativa undersökningar av hur demokratin utvecklas i regioner och länder. I det sammanhanget bör särskilt International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA), men huvudkontor i Stockholm nämnas (<https://www.idea.int>).
- 3) V-Dem, Autocratization Turns Viral, 2021 & Autocratization Changing Nature, 2022. <https://www.v-dem.net/>
- 4) https://www.v-dem.net/static/website/files/dr/dr_2021.pdf
- 5) Se särskilt: V-Dem, Autocratization Turns Viral, 2021. <https://www.v-dem.net/>
- 6) Uppgift från intervju med Staffan Lindberg, föreståndare för V-Dem den 14/3, 2022.
- 7) Freedom House. <https://freedomhouse.org/>
- 8) Freedom House, Freedom in the World 2022. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-02/FIW_2022_PDF_Booklet_Digital_Final_Web.pdf
- 9) Economist Intelligence, 2022. <https://www.eiu.com/n/>
- 10) The Economist, Democracy Index 2021 – The China Challenge. <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021-download-success/>
- 11) CIVICUS, 2022, Monitor.
- 12) CIVICUS, 2022, People, Power, Under Attack, 2021.
- 13) Gunnarsson, Agneta, 2016, Krympande utrymme för det civila samhället
- 14) Dagens Nyheter, 2020, "Nu är rädda människor redo att offra friheten för mer säkerhet", 14 april.
- 15) ForumCiv har gett ut två skrifter som både definierar vad det innebär att det civila samhället får mindre utrymme och som ger ytterligare exempel på denna är utveckling: Defending their rights, risking their lives. Shrinking civic space and extractive industries (2018) samt Do We Still Exist? Experiences and the art of surviving shrinking civic space (2019).
- 16) Kvinna till kvinna, 2018, Suffocating the movement.

- 17) CONCORD, 2021, Tag plats!
- 18) CONCORD, 2021, Tag plats!
- 19) ITUC, The ITUC Global Rights Index 2021, www.survey.ituc-csi.org
- 20) Front Line Defenders, 2022, Annual report 2021.
- 21) United Nations, 2021, The Sustainable Development Goals Report.
- 22) CIVICUS, 2021, State of civil society report, Foreword, Lysa, John.
- 23) CIVICUS, 2021, State of civil society report, Many states fail the pandemic test.
- 24) V-Dem, 2022, Autocratization Changing Nature.
- 25) ICNL, 2022. www.icnl.org
- 26) International IDEA, 2021, The global state of democracy.
- 27) International IDEA, 2021, The global state of democracy.
- 28) International IDEA, 2021, The global state of democracy.
- 29) CIVICUS, 2021, State of civil society report, Democracy under the pandemic.
- 30) United Nations, 2021, The Sustainable Development Goals Report.
- 31) UN Women and UNDP, 2020, From Insights to Action: Gender Equality in the Wake of COVID-19.
- 32) Save the Children, 2020, Protect a generation, the impact of COVID-19 on children's lives.
- 33) Devex, 2022-02-18.
- 34) Sida, 2022, Årsredovisning 2021.
- 35) Sida, 2022, Årsredovisning 2021.
- 36) Regeringen, 2022, Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete avseende arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer 2018 - 2022.
- 37) OECD/DAC, 2020, DAC Recommendation on Enabling Civil Society in Development Co-operation and Humanitarian Assistance.
- 38) Sida, 2022, Årsredovisning 2021.

- 39) Sida, 2022, Årsredovisning 2021.
- 40) Sida, 2018, Sidas arbete med demokrati i utvecklingssamarbetet och Muntlig information från Sidas statistiker, april 2022.
- 41) Karlstedt, C., 2020, Corruption risks in project based and core support to national CSOs.
- 42) EBA, 2021, Ny stor studie: Demokratibistånd har effekt
- 43) EBA, 2021, Sammanfattning, Effekter av svenskt och internationellt demokratibistånd
- 44) EBA, 2019, Supporting state-building for democratisation? A study of 20 years of Swedish democracy aid to Cambodia
- 45) Regeringskansliet, 2021, Nationellt anförande av statsminister Magdalena Andersson vid Summit for Democracy.
- 46) Regeringskansliet, 2019, Demokratisatsningen tar form.
- 47) UD, odaterad, Demokratisatsningen – ramverk med strategiska mål.
- 48) Sverige och United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 2022, Concept note, High-level event on Environmental Human Rights Defenders.
- 49) Regeringen, 2019, Uppdrag till Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) att inventera och utveckla arbetet med demokrati i utvecklingssamarbetet.
- 50) Sida, 2019, Sidas arbete med demokrati i utvecklingssamarbetet.
- 51) Regeringen, 2020, Uppdrag till Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) att utveckla arbetet med demokrati i utvecklingssamarbetet.
- 52) Human Rights Watch, 2021, With autocrats on the defense, can democrats rise to the occasion?
- 53) Carothers, T., 2020, Dynamism despite disruption.
- 54) Mathews, D., 2020, Redefining Power and Partnership - Time to Decolonise Aid.
- 55) Liknande tankegångar har formulerats av den tidigare svenska diplomaten Anders Lidén, se bland annat Diplomati i praktiken: fantasi, empati, förnuft, Carlssons förlag, 2021.
- 56) En utförlig analys av i vilken mån fackliga organisationer bidragit till att generellt främja facklig verksamhet, men också främja demokrati och mänskliga rättigheter, har gjorts av den amerikanska sociologen Beverly Silver i boken Forces of Labour, 2012.

FORUMCIV.

Alsnögatan 7

116 44 Stockholm

Sweden

+46 (0)8-506 370 00

info@forumciv.org

www.forumciv.org